

GERGELY ÁGNES

Lacrimosa

Villányi Lászlónak

Ha újra születnék
a bábjáték-por felett,
három napig csak nézném
a csillagos eget.

Ha újra élhetném
a teljes életet,
ablakomon kiszórnám
a gonosz lelkeket.

Ha újra járhatnám
a sosem járt utat,
kerülném, mint a kolerát,
hibáimat.

Ha újra érezném
a vétkeim patkószegét,
a szakadékba tartanék,
ahogy a setét.

Ha újra hallanám
a régi hangomat,
felderülnék John Eliot Gardiner
keze alatt.

Ha újra szólóznék,
míg Gardiner pálcája üt,
azt gondolnám, mégiscsak jó volt
mindenütt.

Ha újra lehetnék
kórustag legalább,
vagy az Angol Barokk Szólisták közt
fűjnám a fuvolát,

ha újra lélegezhetnék
a fuldoklás alól,
míg Mozart Requiemjéből
a Lacrimosa szól,

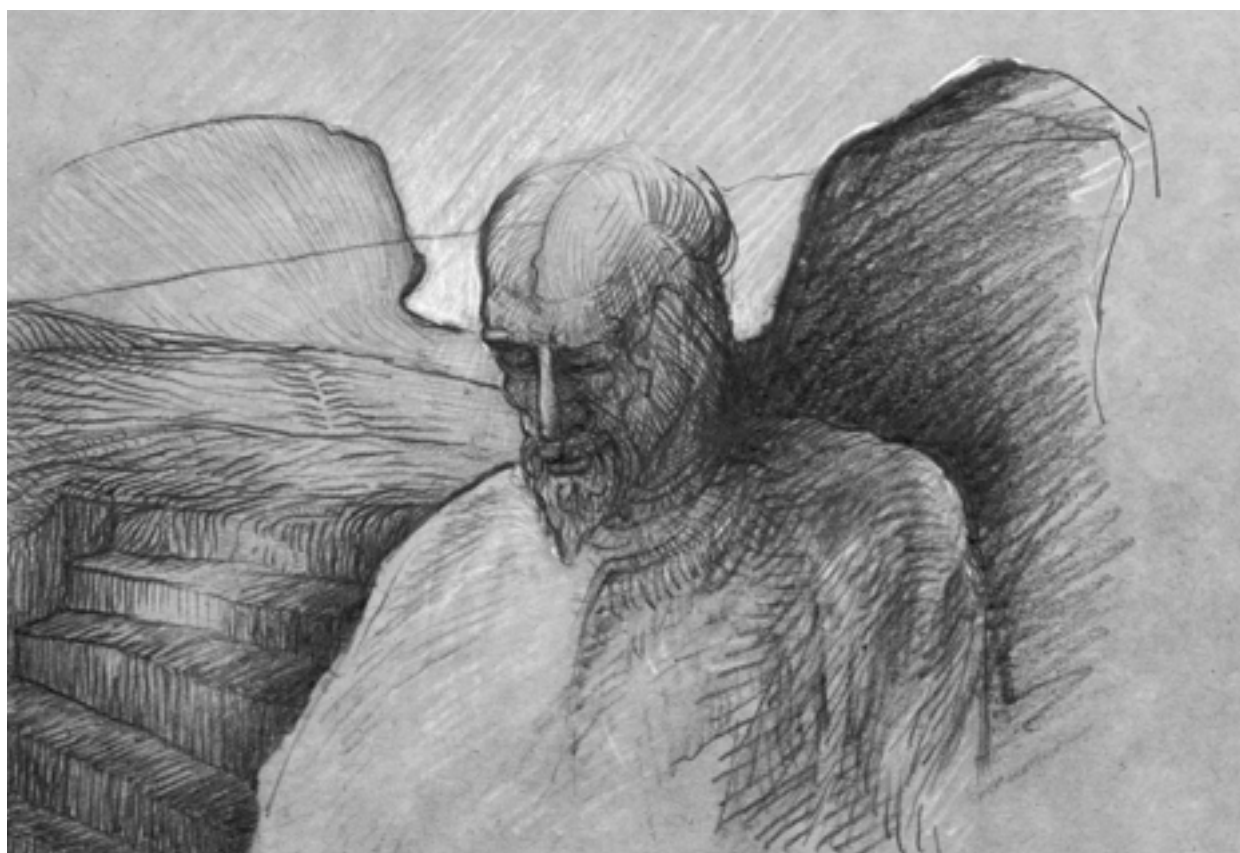
ha újra láthatnám
az angyal könnyeit,
nem bánnám, hogy a zene egyszer
elrepít.

2001. június 9.

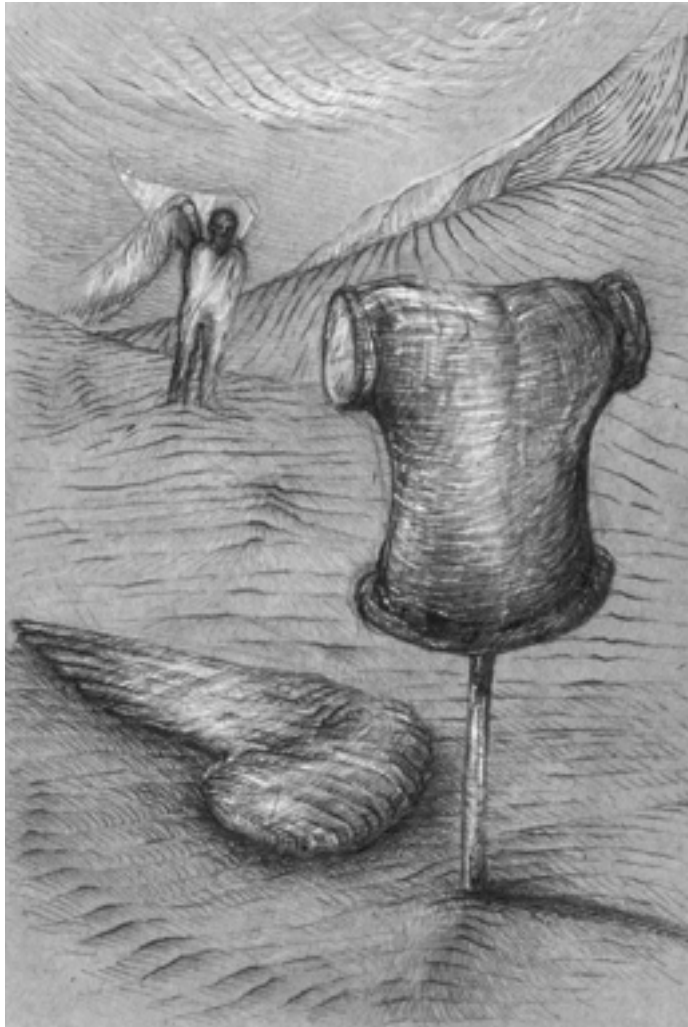
ÁGH ISTVÁN

Láttam az angyalt

Elégszer láttam angyalt, amikor
rágyújtottam, a cigarettafüst
kirajzolta, s gomolygó, légnemű
alakjában szállt el vagy ötven év,
s most úgy epeszt a nikotinhány
mint valami angyalnélkülözés,
hogy már egy szuszra kéne az egész
fiatalságot beszippantani,
hogy lenne itt megint, ki titkosan
volt jelen, s mindig védtek szárnyai,
bár ifjúságom maradványait
nem érdemes már óvni semmitől,
nincs mentség vénségemre sem, mikor
egy villamos közönsége előtt
átadná az ülőhelyét a hölgy,
hisz kedvessége, akár a pofon,
nincs angyal, csak angyalhaj a fenyőn,
megcsikorgatja azt is a beton,
miután kidobják az ablakon,
ha a születés napja véget ért.

Kurcsis László műve

Kurcsis László műve

BERTÓK LÁSZLÓ

Mintha a csőrük éig érne

(Érettségi találkozón)

Krikszkrakszok, pacnik, áthúzások,
a galambdúcban varjú károg,
fől-alá sétál, elröpülne,
de nem nyílik ki, csak a csőre.

Kicsi állatok, akik voltak,
legtöbbet egymástól tanultak,
most meg, hogy már az egész élet,
mintha maguknak mesélnének.

Mintha a csőrük éig érne,
el-elbújnak egy tablóképbe,
tollászkodnak, angyalosodnak,
szárny nélkül elszállnak maholnap.

Lelkek, angyalok és csarnokok

Részlet a Ragyogás könyvéből

Ábrahámhoz három angyalból álló küldöttség érkezik, és a három „férfi” közül az egyik így beszél: „eszten-dőre ilyenkor bizonytalansággal hozzád, és ime akkor a te feleségednek, Sárának fia lesz.” Ábrahám első dolga, hogy megvendégelje őket, és egy borjú után néz, hogy elkészítse nekik. A borjú azonban egy közeli barlangba szökik. Ábrahám utána megy, és a barlang fülhomályában két sírhelyet lát. Lám, itt alusza örök álmát a két első ember, miként Ábrahám felismeri őket, Ádám és Éva. Ábrahám szívét vágy tölti el, bárcsak ő és a leszármazottai is itt nyugodnának! Elhatározza, hogy megvásárolja ezt a barlangot. Ez a hebroni Makpelá barlangja. Ilyen és hasonló történetekben gazdag a Ragyogás Könyve, melynek fordításán több, mint egy éve dolgozom. A Ragyogás Könyve – héber nevén Zohár – a korai középkori misztika egyik hatalmas alkotása. Úgy is nevezik, hogy a Kabala Bibliája. Az alábbi részlet beszámol az emelkedni (tisztulni) vágyó lelkek állomásairól. A lelkek emelkedésük során angyalok hadaival találkoznak. Köztük felleljük az angyali sereg egész hierarchiáját.

Így szólt Rabbi Simon: tanultuk, hogy amikor a Szent, áldott legyen,¹ világát teremtette, a hit értelmét² is megmagyarázta, az égi titkok mélységében. [Szabályt] írt fent, [szabályt] írt lent, egyetlen titok szerint. Lenti világot teremtett a fenti világ mintája szerint, egymáshoz hasonlókat, hogy majd egyesüljenek. Mindehhez a Szent, áldott legyen, fenti és lenti betűket készített, amelyekkel a világot megteremtette. Ahogy a Szent, áldott legyen, világát teremtette, ugyanúgy teremtette az első embert. Így folytatta: de *ők, mint Ádám, áthágták a szövetséget* (Hos 6,7). Pedig a Szent, áldott legyen, égi koronát tett az első ember fejére, ellátta őt hat mértékkel, hogy mindenben teljes legyen. Minden élőlény félt és reszketett előtte, mivel Ádám a teremtetésekor égi képmást hordozott. Azok csak bámultak a képre, tisztelettel és félelemmel. Ezután a Szent, áldott legyen, elhelyezte őt az Édenkertben, ahol égi gyönyörűségek és szent angyalok vették körül és szolgálták, és jelentést tettek neki az Úr titkairól. Miután a Szent, áldott legyen, elhelyezte őt az Édenkertben, [Ádám] látta és tanulmányozta a szent égi titkokat és bölcsességet, hogy lássa és megértse Urának dicsőségét.

Hét fenti csarnok - lakhely³ van az égben. Ez az [égi] hit titka. Lent is van hét csarnok, a fenti csarnokok mintája szerint. Ezek közül hat épp olyan, mint a fenti párja, és van egy titkos és láthatatlan. A csarnokok az égi rejtély hordozói. A csarnokok jellege egyaránt fenti és lenti, egyszerre mutatkoznak meg bennük a fenti és a lenti formák titkai. Ádám, [az első ember] a [lenti] csarnokok-

ban lakott. A Szent, áldott legyen, miután elűzte őt az Édenkertből, az igazak lelkeit szállásolta el [a csarnokokban], hogy lássák az Ő égi dicsőségének fényét és gyönyörködjenek benne. A fenti és a lenti minta szerint készítette a csarnokokot, ahogy ezt tanultuk.

Az első, lenti csarnok fenti párjának mintájára készült. A tanítványok már tudják, hogy az édenkerti szabályok megegyeznek a fenti titkok szabályával. [A csarnok] láthatatlan, azt csak az igazak lelkei láthatják, akik egyaránt érzékelik a fenti és a lenti szabályokat, Uruk titkát, és az égi boldogságot. Az igaz emberek nem cserélték el Uruk dicsőségét, idegen istenek kedvéért. A derék asszony koronája az ő férjének (Példa 12,4). A hit titka az Úrhoz való ragaszkodás, akit félelemmel kell követni, az egyenes úton. Tanultuk, hogy az embernek nem szabad idegen isteneket követni, akik olyanok, mint a parázna nő. Ezért fohászkodunk: *hogy megőrizzen téged a nem hozzád való asszonytól és az ő beszédeivel hízelkedő idegentől* (Példa 7,5). A csarnok égi titok szerinti formája olyan, hogy befogadja az élők sorából távozó igazak lelkét, akik a lenti Édenkert csarnokaiba jutnak, és ott addig időznek, amíg a léleknek szüksége van. Minden csarnokban található fenti és lenti „öltözék” [test]. Ott a lelkek úgy öltözködnek, ahogy a való világban szokás, és kellemesen időznek addig, míg nem szólítják őket a fenti helyre. [Ottani] „öltözékük” lehetővé teszi, hogy a fenti képmásokat is megpillantsák, és láthassák Uruk dicsőségét. Ennek a csarnoknak az égi fénye látható, a prozeliták lelkei is ide jönnek, itt állnak és várják, hogy megpillanthassák az égi dicsőséget. Fényből szőtt ruhát hordanak, amely hol világít, hol nem. A csarnok burkolata arany és drágakő. És van ott egy nyílás, amely a Pokolba vezet. Ott látszanak a gonoszok, akik nem vették magukra a szent frigy jelét, és pusztító angyalok tüze háborgatja őket, de [akik fent vannak] látják ezt, és boldogok, hogy betértek. Napjában háromszor isteni fényben fürdenek, és velük [felettük] lakozik Ovádja és Onkelosz,⁴ akik betértek, és más [fontos] prozelita. Az ő lelkeik feljebb jutnak, ahol kitüntetett módon fogadják őket.

A második, [lenti] csarnok az elsőn belül található. Nyílása az atyák sírkamrája⁵ felől van, a világítását is az első csarnoktól kapja. Különböző drágakövek díszítik. A csarnok egyetlen fénye árnyalatok keveréke, és fentről lefele világít. Itt vannak azok, akiket életük során szerencsétlenség vagy betegség sújtott, de akik szüntelenül hálálkodnak Uruknek, és állandó imájukat semmi sem szakíthatja félbe. És ebben a csarnokban vannak azok az igazak, akik minden erejükkel megszentelik Uruk nevét,

¹ A Szent, áldott legyen – Isten elnevezése (talmudi hagyomány szerint).

² A hit értelmét, arám: rázá de-mehemánutá.

³ Arám. héichálin csarnokok, paloták; mádorin, lakhelyek; a Zohár először a lenti lakhelyeket és csarnokokot tárgyalja, aztán a fentieket, mindegyikből hét van, lent és fent.

⁴ Ovádja (Abdiás) próféta volt, Onkelosz pedig, aki arámi nyelvre fordította a Tórárt; mindketten prozeliták.

⁵ A hebroni Makpelá barlang, ahol Ábrahám, Izsák, Jákob és feleségeik nyugszanak.

és [imájukkal] így válaszolnak: „Ámen, áldott legyen az Ő nagy neve”. Ebben a fényben állnak a csarnok mélyén, és látják a többi fényt és úgy tűnik, mintha egyesülnének ezekkel a fényekkel, de nem egyesülnek. Felettük és közöttük van a Messiás, aki [fényt] hoz nekik.

A Messiás elhagyja a másodikat és átlép a *harmadik csarnokba*. Itten betegség és szerencsétlenség sújtotta [lelkek] vannak, és azok a gyermekek, akik nem élhettek teljes életet, vagy azok, akik a Szentély pusztulását siratják, és könnyeket ontanak. Ezek mind ebben a csarnokban vannak és a [Messiás] vigasztalja őket.

A [Messiás] elhagyja a harmadikat, és átlép a *negyedik csarnokba*. Itt vannak azok, akik Ciont és Jeruzsálemet gyászolják, és akik a bálványimádó nemzetek áldozatai lettek. [A Messiás] sírva fakad, ha ezt meglátja, de a Dávid házából való fejedelmek magukhoz ölelik és vigasztalják őt. Addig sír, amíg hangjához *égi Hang* csatlakozik, akit [a magasba] visz. [A Hang] újhold kezdetéig ott marad. Mikor visszatér, fénysugarakat hoz magával, amelyek beragyogják a többi csarnokot. Fényt és gyógyírt hoz az áldozatoknak és a fájdalomtól gyötrődőknek, akik [a Messiással] együtt szenvednek. A Messiás bíort ölt magára, amelyre a bálványimádó nemzetek által meggyilkolt áldozatok neveit jegyezték. Mikor a bíbor „öltözik” a magasba száll, a [nevek] is felkerülnek a Királybíbor „öltözékére”. A Szent, áldott legyen, egy napon magára ölti [a Messiás] bíbor „öltözékét” és *ítéletet tart a nemzetek között, telve lesz holttestekkel* (Zsolt 110,6). Mikor [a Messiás], [a lelkek] nyugalmára és örömeire leszáll, fényt és boldogságot hoz. Angyalok és égi szekerek kísérik. Minden angyal ajándékot hoz, „öltözékét” a megöltetek lelkére, akiket a le-fel szálló [Messiás láttán] boldogság tölt el. E csarnok magasabb emeletén tíz kiválasztott⁶ áll, Rabbi Ákiva és barátai. A szent, fénylő tükörben látszanak, és az isteni dicsőség fényében ragyognak. Róluk szól: *szem nem látott más Istent te kívüléd* (Ésa 64,4).

Az *ötödik csarnokban* vannak a teljes megtérést tanúsítók, akik megbánták bűneiket, és megnyugvásra lettek, mivel a lelkük megtisztult. Itt vannak azok is, akik a halált választották,⁷ és megszentelték Uruk nevét. A csarnok kapujában áll Menase, Judea királya, aki bűneit teljes mértékben levezekelte és akinek „megtérése” elfogadtatott. A Szent, áldott legyen, külön helyet biztosított [a bűnbánó király lelkének]. Ebben a csarnokban vannak a „nagy” bűnbánók, akiket lelkük elhagyott, mivel saját cselekedeteiktől megundorodtak. Most mindennap az égi Édenkert boldogságát élvezik. A csarnok fénye napjában háromszor felragyog, és ebben „fürdik” minden lélek, az érdeme szerint. De mindegyiket perzseli a szomszéd sátrának⁸ fénye, akár a *fenti*, akár a *lenti* csarnokban lakozik. Az [ötödik] csarnok az összes többihez képest magasabban áll, ide még a tökéletes *igaz* se kerülhet fel az alsóbb

csarnokokból. Ez a legmagasabb fokozat. Ennél csak a jámborok [hászidok]⁹ vannak magasabban.

A *hatodik a hászid csarnoka*. Mindegyik csarnoknál magasabban van, az összes többi felett áll. Ebben, a *jobb* oldal felőli csarnokban¹⁰ csak a szent *jámborok* lelkei lehetnek, akik Uruk iránt hatalmas szeretetet éreznek. A kapuban állnak azok, akik nap mint nap hirdetik Uruk *egységét*. Ők az elsők, akik a többiekénél magasabbra emelkednek. A kapu felett áll Ábrahám, a Szent, áldott legyen, jobbján. Egy másik kapuban Izsák, aki az Úr számára „hibátlan” áldozat, akit megkötözték az oltáron. Egy további kapuban áll Jákob, a „tökéletes”, körülötte a tizenkét törzs, a fejük felett a Sechina.¹¹ Mikor Izrael népe bajban van, a három atya felkelti a Sechinát, [hogy a nép védelmére siessen]. A [Sechina] felkel, veszi a koronáját és Izrael védelmére siet. A *lenti* Édenkert csarnokaihoz hasonlóan *fenti* is megtaláljuk a tökéleteség csarnokát.¹² Itt rejlik a hit titka.

⁶ A római császárság áldozatai közül; a Bar Kochba felkelés szellemi vezetői.

⁷ Hébr. *kidus há-sem*, jelentése: önfeláldozás.

⁸ Hébr. hupá, az esküvői szertartási sátor mennyezete.

⁹ *Hászid* – jámbor, a hébr. Heszed (Irgalom) szóból ered.

¹⁰ *Heszed* (Irgalom) fokozata, az Élet Fájának jobb oldalán van.

¹¹ *Sechina*: a Zohár egyik „főszereplője”, az isteni jelenlét képviselője.

¹² Ez a *tikun*, gyakori a Zohárban, jelentése: javítás, tökéletesítés, pl. tikun olám: a világ megjavítása; a lélek is tökéletesedik, ha átesik a tikun „művelétén”, „előlép” a lelkek ranglistáján.

A csarnokok között átjárás van. Az összes csarnok koronája a *hetedik csarnok*. Ez a csarnok rejtettebb és távolibb, mint a többi. Közepén áll egy zöldre, fehérre, vörösre és feketére festett oszlop. A magasba tartó lelkek ezen az oszlopon keresztül közlekednek. Akit megillet valamelyik szín, felszáll. Mindenki megtalálja a neki megfelelő színt. Az első hat csarnok [a lelkek] „lakhelye”. A hetedik azonban nem lakhely. Hat csarnok, a hatos szám titka szerint, ahogy a [Teremtés szóban] láttuk: *bára-sit*.¹³ Eszerint hat „emelet” [csarnok] van *fenti* és hat „emelet” van *lent*, mind egyetlen titok kapcsán.

BeResit. Rabbi Jehuda azt mondta: két Ház [Szentély] volt, az Első Szentély és a Második Szentély. Az első *fenti*, a második *lent*. A Név-ben [JHVH]¹⁴ is két *hé* betű van, egy *fenti hé* és egy *lent* *hé*. De mindkettő egy. A [BeResit] *fenti bet* betűje Kapu, mely minden irányban nyit, de [a kapuk] mind egymásban vannak. A *Resit* az „épitmény” eleje. Rabbi Jichák szerint a számítás¹⁵ eleje. Rabbi Elázár szerint a BeResit „gyűjtőszó”, amely minden formát magához ragad. Erről szól: *ilyen vala az Úr dicsőségének formája* (Ezé 1,28). Ebben a látványban hat másik látszik, és ez éppen a *bára-sit* [BeResit]. Amikor megjelenik a hat [különböző] szín, a [látvány] láthatóvá válik, hogy alkalmas legyen a világbeli mesterség [munkájához]. Azt kérde: mi a világbeli mesterség? Erről a fokozatról való? De hiszen azt írták: *Bára-Sit*. Ez a hatos szám dicsérete,¹⁶ amelyben megmutatkozik a világ mestersége.

Rabbi Joszi idézett: *virágok láttatnak a földön, az éneklésnek ideje eljött, és a gerlicének szava hallatik a mi földünkön* (Én 2,12).¹⁷ A *virágok* a hat fokozatra¹⁸ utal; *láttatnak*: hogy lássák a fokozatok képeit; *az éneklésnek ideje eljött*: a dicsérete és a dicsőítése: *hogy zengjen néked és el ne hallgasson felőled a dicséret* (Zsolt 30,13), amit azért neveznek *éneknek*, mert *ének Dávidnak* (Zsolt 24,1). A Sechina éneket sugallt [Dávidnak], mikor az *éneklésnek ideje eljött*. Rabbi Hijá szerint így kell érteni: *mikor a dicséret ideje eljött*. Rabbi Ábá azt mondta, hogy a *fenti világ* láthatatlan, az elemeit ugyanígy isteni titok fedi, a „napok napjának” titka. Mikor a Teremtésbe kezdett, hat napot teremtett. De mivel a világ minden dolga láthatatlan, csak ennyit mondott: *BeResit [Kezdetben]*. Ezzel hat *fenti* napot teremtett, de mivel a *fenti* világot titok fedi, nem árulta el, ki teremtette.¹⁹ Később megmutatta és „kimondta” a *lent* világot, és azt is elárulta, hogy ki teremtette, mert ez látható világ: *kezdetben teremté Isten az eget és a földet* (Ter 1,1). [Nem személytelenül], mint az első szóban, mert ez a világ látható. Ezért hozzátette: *teremté Isten*, és ezzel a Neve is megnyilatkozott. A

[Teremtés] eleje láthatatlan, mert az *égi*, de a *lent* [alkotás] látható. A Szent, áldott legyen, alkotása mindig [egyszerre] láthatatlan és megnyilatkozó, a szent Nevének titkához hasonlóan, mely persze láthatatlan és megnyilatkozó. A héb. *et* kötőszó,²⁰ az *egyet* esetében, *lent* eget jelöl, a *földet* esetében pedig *lent* földet. Minden *lent* alkotás a *fenti* tükörképe. *A föld pedig kietlen és pusztá vala, és setétség vala* (Ter 1,2). Ezt már magyaráztuk. A versben említett föld *fenti*, és nem rendelkezik saját fényvel. A *vala* arra utal, hogy [a föld] korábban is létezett, mégpedig rendezett formában, de most *tohu va-bohu és sötétség*. Valóban létezett, aztán összehúzódott és elvesztette a saját fényét. A *tohu*, a *bohu*, a *sötétség* és a *szellem* a világ [föld] négy eleme.

Az és a *földet* másik magyarázata szerint a *lent* föld a *fenti* minta szerint részekből [lakhelyek] állt. *És a föld pedig kietlen és pusztá vala, setétség és szellem*. A föld-részek nevei: *ország, föld, völgy, feledés, száraz pusztaság, országrész, világ*.²¹ Ezek közül a legnagyobb a *világ: és ő megítéli a világot igazsággal* (Zsolt 9,8). Rabbi Joszi ezt kérdezte: mi az, hogy *száraz pusztaság*? Ez a Pokol vidéke: *szomjúságnak [szárazságnak] és a halál árnyékának földjén* (Jer 6,2). *A föld pedig kietlen és pusztá* [tohu va-bohu] képe a Pokol vidékére utal. Ez a *száraz pusztaság*, a Halál Angyalának szállása, aki „a teremtmények arcára sötét árnyékot vet”. És ugyanakkor a *fenti* sötétség világa. A *tohu feledés*, mert minden látványt kiölt belőle a feledés. A „bohu” *országrész* [arám. árka], amelyen nem fog a feledés. Rabbi Hijá szerint [a bohu] „völgy”. Az *Isten lelke lebeg vala* pedig a *világ*, amelyet Isten szelleme táplál. [Ezek a föld-részek] ugyanabból a fokozatból valók.

A *fenti* földön, a *lent*hez hasonlóan hét *lakhely* van.²² A hét lakhely egymásra épül, és mindegyikben szent angyalok laknak, egymás felett. *Lent* is vannak [angyalok], akik egymásba fogódnak, hogy egynek lássák őket. [Az angyalok] a *fenti* föld hét *fenti* lakhelyén állnak, és a Szentet, áldott legyen, dicsérik. A lakhelyek „emeletei” [fokozatai] különbözők. *A fenti föld* lakhelyei²³ közül az *első* sötét és fénytelen. Láthatatlan szellemek, [isteni] parancsok végrehajtói és kínzó démonok számára készült. Itt [a lényekben - *héjakban*] nincs fény, nincs sötétség, nincs ábrázat, ezért nem is tudunk róluk semmi bizonyosat. Ezt a lakhelyet Táháriel angyal és hetven szárnyas minisztere uralja. Fellobbanó lángok pusztítják őket, elégnék és eltűnnek, mintha nem is léteznének. De reggel újjáélednek, és azonnal elnyeli őket egy mély szakadék. Mikor leszáll az éjszaka, a lángok félresöprik őket és így maradnak reggelig.

¹³ A héb. *BeResit* jelentése: *kezdetben*; a hasonló hangzású *bára-sit* annyit tesz, mint „hatot teremtett”, arám. *sit* jelentése hat.

¹⁴ Isten neve: az ún. Tetragrammaton (négy betű) *jod-hé-váv-hé*.

¹⁵ Számlálások, héb. *szfivot*, az Élet Fájának ágai, fokozatai.

¹⁶ A *Biná* és a *Málchut* (Sechina) között hat fokozat van, ezek a Teremtés „aktív” fokozatai.

¹⁷ L. Bevezetés a Zohárba.

¹⁸ *Élet Fájának fokozatai*.

¹⁹ Még nem mondta ki, hogy Isten.

²⁰ Héb. *et* hásámájim ve *et* háárec (az eget és a földet).

²¹ Héb. *erec, ádáma, géj, nesjá, cijá, árka, tevel*.

²² A *lent*ivel szemben a *fenti* világ lakhelyeit és csarnokait külön tárgyalja.

²³ Héb. *mádor* lakhely, az ún. *fenti föld* tartománya, az angyalok állomása.

A *második lakhely* valamivel világosabb, kevésbé sötét, mint az első. Fenti angyalok számára készült, akik az emberek cselekedeteire ügyelnek. De a rossz úton járókat is „támogatják”. A második tisztábban kivethető, mint az *első*. A *második lakhely* angyalai közel állnak az emberekhez, és emberi szagokkal és illatokkal táplálkoznak, amely felszáll hozzájuk, és ettől több fényre tesznek szert. Vezetőjük Kedumiel. Ezek [az angyalok] énekelnek, eltűnnek, elrejtőznek, és amikor Izrael imába kezd, visszatérnek, hogy fényesebben ragyogjanak. Napjában három szent imát énekelnek. Mikor Izrael Tórát tanul, szárnyra kelnek, és tanúságot tesznek az égben. A Szent, áldott legyen, szereti őket.

A *harmadik* a lángnyelvek, füst és tüzes folyó *lakhelye*. Itt égne a gonosz lelkek, innen csap le a tűz a gonosz emberek fejére. Itt laknak a pusztító angyalok is, akik gyötrik a lelkeket. Ezek a „pribékek” Izraelről gonoszságokat terjesztenek, de hiába próbálják őt félrevezetni, Izrael tudja a megfelelő orvosságot. Vezetőjük a *bal* oldal felől való, a sötétség képviselője: *és setéség vala a mélység színén*. Ez a gonosz Számáel *lakhelye*.

A *negyedik lakhely* tele van a *jobb* felől való szent angyalok fényével. Dalolnak, de ha abbahagyják, akkor sem tűnnek el, mint az első *lakhely* angyalai, akiket tűz emészt, és akik csak reggel kelnek létre. Az itteni angyaloknak sosem esik bántódásuk. Ők a szeretet angyalai, soha nem változnak. Róluk mondták: *aki a szeleket teszi követeivé* (Zsolt 104,4).²⁴ Küldetésük során ember nem láthatja őket, csak a [próféta] látomása, vagy az erős akarat. Angyal az uruk, a neve Pádáel. Itt található az Irgalom kulcsai a bűnbánók számára, akik megtérni kívánnak az Úrhoz. Ezek a kulcsok nyitják az imádság kapuit.

Az *ötödik lakhely* minden előzőnél fényesebb. Az idevaló angyalok részben tűzből vannak, részben vízből. Ennek megfelelően vagy az Irgalom, vagy a Szigor uralodik, ugyancsak ez határozza meg az oldalt [*jobb* vagy *bal*], mely felől az angyal áll. Egyesek fényt sugároznak, mások sötétséget. Felügyelnek az Istenhez intézett imára, egyesek éjjélkor, mások hajnalban. [Mindkét csoport] egyetlen vezetője Kadsiel. Éjjélkor északi szél fúj, és a Szent, áldott legyen, az *igazak* társaságát keresi az Édenkertben. Az északi szél megborzongatja az éjjéli imák öreit, akik dalra fakadnak. És ha jön a hajnal, és a sötétbe fény vegyül, az angyalok imába kezdenek, a mennybolt csillagai és a többi angyal kíséretében. Erről írták: *mikor együtt örvendezének, a hajnalcsillagok és Istennek minden fiai vigadozának* (Jób 38,7). És Izrael a nyomukban van, reggeli dallal és dicsérettel.

A *hatodik lakhely* nagyon közel van az ég Királyához. Itt hajók járnak, és a tengerből folyók és patakok erednek. És a halak, „kormányosaikkal” a négy égtáj felé húznak. Vezetőjük Uriel, minden *lenti* [angyal] ura. [Az angyalok] minden percben és órában, és minden irányban hajó-

kat kísérnek. Délre, a *jobb* felől álló Mihály a kormányos. Északon, Gábriel a kormányos, a *bal* küldötte, keleten Ráfáel, aki szintén *jobb* felől való, és nyugaton Uriel. Az utolsó.

A *hetedik lakhely* a legmagasabb. Itt csak az igazak lelkei élnek. A boldog lelkek isteni ragyogásból, isteni csemegekéből és örömeikből táplálkoznak. Itt csak az ártatlan lelkek tartózkodnak. Ez a hely a béke, az áldás és a jócselekedetek *lakhelye*. Itt minden *fenti* [isteni] fokozaton áll, miként barátaim magyarázták. A *lenti* és a *fenti* föld hét *lakhelye* hasonló. Mindenütt emberarcú angyalok vannak. Mind áldásokat mond és hálát ad a Szentnek, áldott legyen. Nincs, aki úgy ismerné az Ő magasságos dicsőségét, mint ennek a rezidenciának a lakói. Maguk előtt látják a dicsőséget, annak valóságában, Hozzá imádkoznak, áldják a nagyságát és tudomásul veszik. A Tevelnek²⁵ nevezett szent világ az igazak világa, akik „szent testek”. A *hetedik lakhely*, *fent*, az igazak lelkét szolgálja, a *hetedik lakhely*, *lent*, pedig az igazak testét, és mintha egymás tükörképei lennének.

Rabbi Simon így szólt: a hét [fenti] *lakhely*;²⁶ amelyről szó esett, a hét csarnokhoz vezet, a hit értelme szerint.

²⁴ Az *angyal* jelentése (héberül és görögül egyaránt) *követ*.

²⁵ Héb. tevel (világ).

²⁶ Itt következik az égi csarnokok „bevezető” leírása; az eddig tárgyalt *lakhelyek*, arám. *mádorin* a magasabb égi szintek, csarnokok, arám. *héichálin* „alapkövei”.

Ennek megfelel hét isteni *mennyezet*. Mindegyik csarnokban isteni lelkek laknak. Az *első csarnok* „lelke”²⁷ a prozelita lelkek „gazdája”. A neve Rahmiel, aki arról gondoskodik, hogy a lelkek élvezzék az isteni fényt. A *második csarnok* egyetlen lelke Áhinael, aki a gyermekek lelkeinek gazdája. Gyermekek, akik nem érhették meg, hogy Tórárt tanuljanak. Áhinael tanítja őket. A *harmadik csarnok* gazdája Ádráhinael, aki a bűnbánó lelkek tisztulásával foglalkozik. Ezek meghaltak, mielőtt teljes megtérésük megtörtént. Megjárták a Poklot, azután a [csarnok] lelke magához vette őket. Lelkük élvezni akarja Uruk dicsőségét, de erre nem képes. Ezek a „test” emberei: *és lesz, hogy hónapról hónapra és szombatról szombatra eljő minden test engem imádni, szólt az Úr* (Ésa 66,23). A *negyedik csarnok* gazdája Gádrihael. Itt várják az idegen népeknek áldozatul esett lelkek, hogy [a nevük felkerüljön] a Király bíbor köntösére, és ott legyen, míg Ő bosszút nem áll értük: *ítéletet tart a nemzetek között, telve lesz holttestekkel, összeszűz messze földön minden főt* (Zsolt 110,6). Az *ötödik csarnok* szelleme Ádiriel, ő vigyáz a *hászid* lelkekre, akik a *bal* oldalon álltak, akiknek sikerült ide felkerülni.²⁸

Rabbi Simon így szólt: ki tudott úgy imádkozni, mint Mózes, aki a szükség órájában tudta, hogyan nyújtsa, vagy hogyan fogja rövidre az imát! Rabbi Simon folytatta: a régi könyvekben megtaláltam a titkok titkát, azt, hogy hogyan és milyen sorrendben kell imádkozni. Hogyan kell az imádságot az Úrnak tetsző módon egységbe, teljességbe foglalni, hogy behatoljon a menynekbe és kapukat nyisson, hogy senki se állíthassa meg. Boldogok az igazak, akik elnyerik Uruk tetszését és elhárítják az ítéletét és a Sechina jelenlétét őrzik a világban. Ők tudják, hogyan kell áldást hozni a világra, hogyan kell távol tartani az ítéletvégrehajtó angyalokat.

Rabbi Simon felkelt és így hálálkodott: *ki beszélhetné el az Úr nagy tetteit* (Zsolt 106,2). „Ki takarítja el a port a szemedből, te istenfélő Ábrahám, a Szent, áldott legyen, jobb keze, akinek elárulták a titkok titkát. Te vagy az imádság kezdete, és előtted feltáruznak a magasságos Király csarnokai.”²⁹ Íme, hét szent csarnok, és mindegyikre kapu vigyáz, és mindegyikhez felszáll a tökéletes *egyesítés* imája.³⁰ [Boldog az], aki tudja, hogyan kell Ura tetszését elnyerni. Aki az Ő tökéletes egységét hirdeti, annak imádsága minden csarnokhoz utat talál és *egyesíti* őket, vagyis a lelkeket:³¹ a *lentieket* és a *fentieket* egyaránt. *Ó uram, a szorongásban kerestek téged és halk imádságod mondanak* (Ésa 26,16).

Az első csarnok: és annak lába alatt valami zafír fényű

tárgy vala és olyan tiszta, mint maga az ég (Kiv 24,10). Íme, a titkok titka: van a Zafír nevezetű lélek, akinek drágakő „zafirósága” kétfelől csillog. E [csillogás] egyik fénye fel és leszáll, a színe fehér, és mindenhol jelen van: *fent* is és *lent* is, és a négy égtáj felől. Ez a fény hol megjelenik, hol eltűnik. Négy sugár ered belőle, négy irányban, de egynek [látszanak], mint a gyertyaláng, ahogy az emberek szeme láttára ég és ide-oda imbolyog. Az égő gyertyaláng emelkedik és süllyed, eltűnik és visszatér, pedig csak láng. Ilyen a zafír fénye. A [másik] csillogó fény vörös, mint a csiszolt rézlemez, ahogy írták: *és szikráznak vala, mint a simított érc [réz] színe* (Ezé 1,7). A [vörös fény] *jobb* felől áll. *Bal* felől van a Leváná³² nevezetű lélek. A Zafír és a Leváná mindig keverednek. Az eredmény: a fehér és a vörös keveréke, melyek az „első” fényből valók. Mikor a vörös az első fényvel találkozik, az elegyedés annyira tökéletes, hogy csak a kezdeti fény marad: [a fehér]. A fények később mindig „elnyelődnek”, nem tudni, hol rejtőznek: *nem tetszik meg, hogy gyomrukban volnának* (Ter 41,21). A lélek a lélekben olyan, mint fény a fényben,³³ [vagy] két *lenti mennyezet*, az ég egének nevezett *mennyezetből*. E két lélek [Zafír és Leváná] ragyogásából teremtették a szent *kerekeket*, [héb. ofánim],³⁴ a *lelkes állatok* szabálya szerint: *mind a négyüknek ugyanazon egy formája vala* (Ezé 1,16) és látványra, *mint egy égő üszög, amely lángolt, mint a fáklyák, ide s tova futkározva a lelkes állatok között* (Ezé 1,13).³⁵ Ki az, aki ott futkározik? A [Levána nevű] szent lélek, vagyis az a „hely”, ahonnan az *állatok* jöttek. És ő világít nekik: *a tűznek fényessége vala, és a tűzből villámlás jöve ki* (Ter 41,13). Ha lélek lélekkel találkozik, [egyesülésükből] *állat* emanációja keletkezik, amelynek [képe] a négy *kerek angyalon* látható. Ennek [ebben a csarnokban] oroszlán formája van, [ezenkívül] tizenhárom millió más *kerek angyalra* ügyel. A szárnyai sasszárnyak. [Az oroszlánformájú] a *kerek angyalokra* ügyel. A *kerek angyalok* mindegyike négy keréken gurul és minden keréknek három küllője van, ebből a négy kerékre összesen tizenkettő jut. A „jelenés” a [Zafír] lelke,³⁶ mert a Zafirból született, és a Zafír „táplálja”. A négy *kerek angyal* [mindegyikének] négy ábrázata van és mindegyik ábrázat az ügyelő *állat* négy oldala felé néz. Menetközben, amikor a *kerek angyalok* [kerekeiken] gurulnak, egyik [ábrázat] a másikba tűnik, ahogy *az egyik hurok a másiknak által ellenében legyen* (Kiv 26,5),³⁷ úgy, hogy az egyik a másikba hatol. Ahogy a kerekek gurulnak, a lenti hadak felől kellemes hang hallatszik. Kint, a csarnok alatt, az égi hadak szétszóródnak és megtöltik a *lenti* mennyboltokat, amíg a Sábttáj [Szaturnusz] csillagot el nem érik. Mind a csarnok felé tekint, ahonnan a bőség árad feléjük. A csarnokban lévők a Zafír lelket nézik: *hová a lélek vala*

²⁷ Az említett csarnok, a korábban leírt lélek-lakhelyek változata; minden csarnoknak van „gazda-lelke”, szelleme (ruáh).

²⁸ A vilnai kiadásban hiányzik a hatodik és hetedik csarnok leírása.

²⁹ A Zohár részben a midrásból (Lev. Rábá), részben a reggeli imából idéz.

³⁰ A Zohár egyik fő tanítása: arám. lejáhdá jihudá beslimu, (imádsággal) az isteni fokozatokat tökéletes „egységbe” hozni – ez az „egyesítés”.

³¹ A csarnok, a lélek kikötője.

³² A hold neve, héb. leváná (jelentése: fehér).

³³ Fény és lélek a Zohárban felcserélhető.

³⁴ A kerekeket (héb. ofánim), mivel angyalok, „kerek angyaloknak” fordítottam.

³⁵ A Heichálot fejezet két hagyományos misztikát „egyesít”: a szent szekér (héb. merkává) és a heichálot (csarnokok) misztikáját; a „lelkes állatok”, a héber szövegben egyszerűen lelkek, állatok, vagy szent állatok.

³⁶ A csarnokok gazdáit és a felkerülő lelkeket az eredeti szövegben, az arám. ruhá (szellem) megnevezés illeti.

³⁷ A formák, ábrázatok váltakoznak, ennek módja, sorrendje a Gyülekezés Sátorának építményére utal.

menendő, oda mennék vala, meg nem fordulván jártukban (Ezé 1,12). Ez a *Zafir* zsámoly csarnoka. Ez a lélek egy másik fel-le járó lélekkel egyesül. A fényesség a hullámzó vízen csillogó napfényhez hasonlóan nem nyugszik. Az igaz ember imáján kívül ezt senki nem értheti meg. Ez az imádság, midőn feljut a csarnokba, a lélek elé, mindent magához vesz. Ekkor a [*Zafir*] fénye „magára teríti” az imát, és boldogan továbbszáll, hogy egyesüljön a második csarnokkal, ahol a lelkek egy másik, náluk is magasabb lélekkel egyesülnek. [A csarnok] lelke az állatokba kapaszkodik, a *kerek angyalok*ba. Átölelik egymást, mint tűz a vizet, vagy víz a tüzet, vagy dél az északat, vagy észak a délt, kelet a nyugatot, vagy nyugat a keletet. Így tartják egymást, ebben az egységben. A felkapaszkodó lélek felfelé néz, a második csarnok felé, ahol egymást nézik, [a „csarnok lelke” a feltörekvő lelket]. A csarnok közepén áll egy oszlop, amely a következő csarnok közepéhez vezet. Az oszlop üres, a belsejében állnak a felfelé kapaszkodó és egymáshoz tapadó lelkek, amelyekből végezetül egy lélek lesz: *ugyanazon egy lélek van mindenkiben* (Préd 3,19).

A második csarnok olyan tiszta, mint maga az ég (Kiv 24,10). Itt van az a lélek, akit *Zohárnak*, ragyogásnak neveznek, és amely mindig tiszta fehér. A színekkel nem keveredik. Ő a lényeg,³⁸ amely örökké változatlan. E [lélek] fénye nem olyan nyilvánvaló, mint a többieké. Épp olyan nehéz érzékelni, mint a csukott szem által észlelt ragyogást,³⁹ amelyben fénypontok villannak. Ennek a [csarnoknak] ilyen a fénye, és ha *lentről* lélek érkezik, felismeri őt, és a „szeme fehérjével” üdvözli. Ekkor a szemfehér tükrében megjelenik egy másik, halványabb színárnyalat. Így keverednek⁴⁰ [forognak] a *lentről* igyekvő lélek erejével. A *lenti* [csarnokból való] fény körülveszi a [fenti] fényt⁴¹ és vele forog, de addig nem világít, amíg *lentről* tartják, amíg a *lenti* fény vele tart. Csak akkor változik meg⁴² [és világít a saját fényével], amikor a *fentivel* együtt forog. Miközben a fény forog, tőle balra mozog a [fenti] fény, és együtt forognak. Erről szól:⁴³ *a te csípőd hajlásai olyanok, mint a kőszöntyűk* (Én 7,2). Boldog, aki „fényeket forgat” [aki észleli ezt a ragyogást]! A másik lélek vele egyesül, együtt forognak, közben már azúrkék és fehér fény világít. Ennek a fénynek a fehérsége a [második csarnok] fehérségéből való, az azúrkék pedig az alsó csar-

nok *bal* felőli fényéből, és amikor egyesülnek, azt a nevet kapják, hogy *ecem há-sámájim* [az Ég Lényege].⁴⁴ Ebből a fényből teremtették a hatszárnyú szeráfokat: *szeráfok állanak vala felette, mindenkinek hat-hat szárnya vala* (Ésa 6,2). Hat [szárnyuk] van, mivel az Ég Lényegéből valók. Ezek a szeráfok porrá égetik azt, aki nem tiszteli az Úr dicsőségét. Erről szól: *aki [helytelenül] használja a koronát, az meghal*.⁴⁵ De *aki ismeri és [helyesen] magyarázza a Misna hat rendjét*, az megérti az Úr egységét. Ezek [az emberek] minden nap megszentelik a Teremtő szent Nevét. Ahogy a fények forognak, közülük kiválik egy állat képe, mely a [szeráfokra] ügyelő négy állat felett áll, vagy hever. Mikor [a négy állat] halad, a *lenti* szeráfok és a kígyók, akik a szeráf kígyóból⁴⁶ születtek és aki a halált hozta a világra, mind meghunyászkodnak. Ezek az állatok sasképzűek, és feltekintenek a felettük álló fő sasra: *nem tudom a keselyűnek útját az égben* (Péllda 30,19). Az [Ég

Aknay János műve

³⁸ *Lényeg* – héb. *ecem* (másik jelentése csont).

³⁹ A *Zohár*ban többször előforduló kép: a *csukott szemmel érzékelt ragyogás (zohár)*: ha csukott szemünket egy ujjal nyomjuk, és közben a szemgolyót forgatjuk, fényjelenséget észlelünk.

⁴⁰ A *fehér lélek* csillogása nem látszik; „keverednek”: forog, mint a szemgolyó, vagy mint a szél.

⁴¹ A *csarnokok egymás felett vannak*, itt a *lenti* azt jelenti, lejjebb lévő.

⁴² *Lentről* felfelé tartó lélek fénye.

⁴³ (Második és harmadik csarnok) a *bal* és a *jobb csípő*: Dicsőség és Győzelem (Hod és Necáh).

⁴⁴ Az *Ecem* nem változik, a második lélek azúrkék és fehér, Szigor és Kegyelem színei (mint az ég).

⁴⁵ *Misna*, *Ávot* – ha valaki anyagi hasznot húz a kegytárgyából (Tóra koronája).

⁴⁶ A szeráf kígyó nem más, mint az ősi kígyó, *Náhás HáKádomi*.

Lényegének] lelke teljhatalmú úr. A többiek felett álló állat felfelé tekint, de lentől mindenki őt nézi. Mikor [a szeráfok] haladnak, láttukra rettegés fogja el a hadakat,⁴⁷ akik a félelemtől megtörnek és tűzben égnek, majd felelednek, újjászületnek. Mindegyik védelmet keres a sas szárnyai alatt, reméli, hogy felviszi őket a [harmadik csarnokba]. Mihelyt kigyúl az *Ég Lényegének* lelke, az alatta lévő négy állat feljebb juthat. Mindegyik négy keréken gurul. Az egyik kerék kelet felé néz, három küllő hajtja, amelyek a [kerék] közepét nézik, a másik nyugat felé néz, azt is három küllő hajtja, amelyek középre néznek, a harmadik délre néz, azt is három küllő hajtja, amelyek középre néznek, a negyedik pedig észak felé néz, azt is három küllő hajtja, amelyek középre néznek. Mind a tizenkét küllőt egy középről [eredő erő] hajtja, ez a „közép” *zár* és *nyit*. A kerek mozgása hangot ad, amely az összes mennyboltozaton hallható. A négy *égi* állat összefogódik, és a lent [várakozó] *kerek angyalok* a feljebb lévő állatokba szökkennek. Az *Ég Lényege* összefonódik ezekkel a lelkekkel és izzó vágy hajtja, hogy a magasban maradjon, és az *igaz* ember akaratához⁴⁸ kösse magát, akinek feltörekvő imája a csarnok felé tart. Minden és mindenki [az *Ég Lényege*] felé repül, egymásba fogózva, míg végül ezzel a lélekkel eggyé válnak. A lelkeket az imádságos akarat hajtja, az imádság *egységre* és harmóniára törekvő ereje, és egyszer csak mindnyájan megérkeznek a harmadik csarnokba, és egyesülnek, ahogy az első [csarnokban] tették: tűz a vízzel, víz a tüsszel, szél a porral, por a széllal, kelet nyugattal, nyugat kelettel, észak délrel, dél északkal. Így tartják egymást, így kapaszkodnak egymásba. Az égi hadak közül sokan leszállnak a lentiek világába, és közéjük vegyülnek, amíg eljutnak a Cedek⁴⁹ [Jupiter] csillaghoz és más nagyságokhoz. Mikor a lélek a többivel egyesül, és a többi elvegyül benne, felszáll, megkapaszkodik, és belép a harmadik csarnokba, ott átöleli a középen álló oszlopban lévő lelket. Eddig minden elvégzetett, minden lélekből egy lélek lett, hogy a mondás megvalósuljon: *ugyanazon egy lélek van mindenkiben* (Préd 3,19).

A harmadik csarnok a Nóga [fényesség] nevezetű lélek csarnoka. Tiszta és makulátlan, benne színek nincsenek, se fehér, se zöld, se fekete, se vörös. Ezért a neve tiszta és makulátlan, a *lenti*ből nem tapad hozzá semmi. Tisztasága [átlátszósága] miatt nem is látszik, amíg a lentiek forgása nem visz oda lelket, aki benne megkapaszkodhat. Csak akkor látszik benne a fény [szín], ha belép oda [egy lélek], mert a [csarnok lelke] nem az ő színében ragyog. Mikor az itt lévő lélek telítődik a lenti lelkekkel,⁵⁰ fényt bocsát ki magából, amely három fényre hasad. Ebből kettő ideoda imbolyog, mint a villódzás. A villódzásban huszonkét különös fény sugar látszik, de [ezek keverednek és] egyesülnek. A három közül az első elnyeli [a két másik fényt], de csak akkor világít, amikor [a felügyelő lélek] lenti fényei felbukkannak. Ezeket az imádság szándéka hajtja. Ekkor már a [harmadik csarnok] lelke is világít, kigyúl rajta a fény, és abból a két [villódzó] fény, és a Tóra huszonkét betűjének csillanása. Ezután a lentől

jövő fények elkeverednek [a harmadik csarnok] fényével, mind egyesül ezzel a fényvel. Ez a fény a [Nóga] lelkéből való, amely ebben a harmadik csarnokban lakozik, de ott nem szándékozik pihenőre térni, hanem arra vágyik, hogy a negyedik csarnokba jusson. A [harmadik csarnok] lelkéből sugárzó fények csillogás közben egyesülnek. Miközben kilépnek az első fényből és csillogni vágnak, megjelenik a nagyméretű szent *állat*, melynek ábrázata magában foglalja a korábbi állatok képét. Az oroszán és a sas ábrázata együtt, egy ábrázat. Az állat alatt négy isteni, tarsiskőhöz hasonló *kerek angyal* van, amelyet hatszázmillió színű hímzés díszít. A négy *kerek angyalnak* egyenként nyolc szárnya van, és Uruk sugallatára jönnek létre, aki a felettük lévő *állat*. Mikor a csarnok lelke felizzik, az *állat* útjára küldi a hadait.⁵¹ Alatta négy *kerek angyal* a négy égtáj felé néz, mindegyikük négy ábrázattal. Két ábrázat a többi állatot nézi, másik kettő pedig szárnyával eltakarja a villogó fényt, amelybe félnek belenézni. Miközben a tizenkét küllővel ellátott, korábbról ismert négy kerék mozgásba lendül, és a verejtékükkel áldást mondó, éneklő hadak válnak ki, akiknek hangja soha nem némul el. Ezek mértéken felüliek. Ennek a csarnoknak négy égtáj felé néző négy nyílása van. Mindegyik nyíláshoz tíz felügyelő tartozik. Mikor a lenti csarnokban, a tiszta imádság szándékával, mindenki felszállásra készül, a több nyílásból egy lesz, és azon mindenki betódul, a felügyelőket elnyelik a felügyelők, a táborokat a táborok, a *kerek angyalokat* az *állatok*, az *állatokat* a *kerek angyalok*, a fényeket a fények, a lelkeket a lelkek, amíg végül a [harmadik] csarnok lelke mindent magába szippant. Ebben a csarnokban van egy aranyos csillogású hely, ahol [angyalok] hada él. Ezek nem törekednek magasabbra vagy egyéb *fenti* dicséretre, hanem amikor megindul az „átjárás” a csarnokok között, és a csarnok „megindul felfelé”, ők is útra kelnek, ítélettel a keblükön. Ők a védőangyalok, akiket a negyedik csarnok pereskedői a világba küldenek. A hely négy oldalán hatszázmillió aranykatona függeszkedik, alattuk, körben védőfalak. A katonák a falakon, az igazságszolgáltatás küldönceivel háborúskodnak, kardokkal és parittyákkal, miközben szintről szintre ereszkedve eljutnak a Marshoz. Ekkor a [harmadik csarnok] a magasba emelkedik, és ott magára ölti a [negyedik csarnok] lelkének és hadainak díszeit. A csarnok a helyén marad. Ugyanezt a helyet [a harmadik csarnokban] a futárok kamrájának nevezik, ahonnan küldöncök indulnak a világ négy sarka felé, az ítélet végrehajtásra. A felfelé szálló imádság fényeket és angyalok hadait viszi magával, mindenütt egyesíti a lelkeket, akik a [csarnokokat összekötő] oszlopba belépve várják, hogy a negyedik csarnok lelke magába fogadja őket. Boldog az, aki ismeri Urának titkait, és tudja, mikor cselekedjen.

Az emberek egymásra vannak utalva. Az egyik ember kiegészíti a másikat, miként az egyik fénytől látjuk a másik fényt. Ha lentől felfele haladunk, elérhetjük a teljességet, minden oldal felől, úgy ahogy kell. Aki a teljes-

⁴⁷ Angyalok hadai, amelyek elégnak és megújulnak, mint a fönix.

⁴⁸ Az imádság akarata, héb. *racon há-tfilá*, amellyel az imádkozó „irányítja” az imádságot.

⁴⁹ *Cedek*: igazság.

⁵⁰ A *zafir* és az *Ég Lényegének* (ecem há-sámájim) lelke.

⁵¹ A hatszázmillió (had), a hímzésen lévő színek száma.

ségre törekszik, és tudja ennek a módját, az a Teremtő embere, és a csapások elhárítására is képes. Ő a Teremtő büszkesége, aki áldást hoz a világra. Az ilyen ember *igaz* ember, *cádik*, a Világ Oszlopa, imája meghallgatásra talál, és részese az Eljövendő Világból. Ő a hit embere.

Ezek a csarnokok, az állatok, a hadak, a fények és a lelkek mind egymásra vannak utalva, hogy először *lent*, aztán *fant*, teljessé váljon az „építmény”. A csarnokok épp úgy összefonódnak, mint az emberi szemben lévő színek, és ami a [csarnokokból] érzékelhető, nem más, mint a csukott, vagy a hunyorgató szem által észlelt szivárványos ragyogás,⁵² és ami a szem által nem érzékelhető, az a Mindent Kormányzó Lélek. A csarnokok egymás tetején állnak, fokozat fokozaton, míg a Koronát el nem érik. Ha nem léteznének a szemmel látható színek, akkor a csukott szemmel, a szemgolyó mozgatásával észlelt szivárványos ragyogás se lenne. Ha nem lennének színek egyáltalán, semmit se tudnánk az őket uraló láthatatlan erőről. Az egyik [lélek] a másiktól függ, és a másikhoz kapcsolódik. Mikor a harmadik csarnokban már minden [lélek] egyesült, a felszálló ima a negyedik csarnok felé igyekszik. Egy akarat, egyetlen kapcsolat. Ez a meghajlás pillanata, az Úr kegyességéért.

A *negyedik csarnok* más, mint a többi. Négy teremből áll, egyik a másikban van, ezért egynek látszanak. Az itt élő lélek neve *érdem*.⁵³ Minden *érdem* itt nyeri el a jutalmát. Az *érdem lelke* mindenkit befogad. Hetven fény sugárzik belőle, és mindegyik ragyog. Hogy a fény ne szóródjon szét, mint a többi, a fények körben világítanak, az összetartó sugarak elegyednek és egymásba kapaszkodnak. A sugarak fényében áll a világ minden *érdeme*. A [hetven fény] előtt mindig két egyforma méretű fényforrás világít. A [hetven] fényvel szemben hetven angyal áll, és körülveszik a négy csarnokot. Hetven fény és két másik fény, a közepén, legbelül. Erről szól: *a te hasad, mint a gabonaasztag, liliomokkal körülkerítve* (Én 7,3). E fények előtt kerül megítélésre a világ minden *érdeme* és cselekedete. A két fény tanúskodik,⁵⁴ mert *hét van ilyen, az Úrnak szemei ezek, amelyek átpillantják az egész földet* (Zak 4,10). Bármilyen történik a világban, minden cselekedet, érdeme szerint, feljegyzésre kerül, és ott marad [örökre feljegyezve]. A két fény megvizsgálja ezeket, és tanúságot tesz a hetven fény előtt. A hetven [fény] dönt és határoz, elítél vagy felment. Ez az *érdem* helye. Az *érdem* lelkébe [a Név] három betűjét rótták: *jod-hé-váv*. A három betű, a férfi és a nő egyesülésének erejével kötődik az [érdem] lelkéhez, onnan nem mozdul. [A betűvel jelölt lélek] fényt bocsát ki magából, amely négyfelé

világít. Ez a fény három másikat gerjeszt magából, három másik törvényszéket,⁵⁵ amely a világ egyéb ügyeivel: gazdagság, szegénység, betegség foglalkozik. A negyedik csarnok négy terméből egy jut a hetven fényre és három másik erre a három [törvényszékre].

Az *érdem* lelke úgy száll a magasba, hogy magával viszi a *lenti* [lelkeket] és egy szent, tüzes állatot. Ennek emberszeme van, és felügyel az igazságszolgáltatás angyalainak millióira és százmillióira. Ők viszik a döntést, a felmentő, vagy az ítéző határozatot. Az [ember-szemű] állat négy szeráfon nyugszik, amelyek izzó liliomra hasonlítanak, fellobbanó tűzre. Mindegyikük hetvenkét keréken gurul, és izzik, és közben tűzfolyó kíséri őt. Ezrek ezrei lapátolják a tűzfolyót, és a tűzből hadak jönnek elő. Ahogy a kerekek gurulnak, tízezrek tízezrei születnek és állnak a tűzben. A második csarnok alatt angyalok énekelnek, de amint közel jönnek, elégnek. Itt kapják kinevezésüket az ügyvivő angyalok, ettől a lélektől, akibe azt a három betűt rótták, a sorsuk is itt pecsétlődik meg, ebben a tűzben. Minden döntés ebben a csarnokban történik, mivel itt rótták a lélekbe a három betűt.

Aknay János műve

⁵² Ragyogás – *zohár*.

⁵³ Érdem: héb. *zechut*.

⁵⁴ *A hetven fényből (bíróból) álló Szanhedrin* előtt két bírósi írnok (héb. szofré dájánim) ír és jegyez.

⁵⁵ A jeruzsálemi törvényszékek (héb. *bet din*).

A csarnok [tüzes] állata megszámlálhatatlan sok hadat küld a világba, jóra vagy rosszra, leszámítva a gyermekáldás, a hosszú élet és a táplálkozás ügyeit. Itt nincs mód erről dönten, a dolgok az „égi folyótól”⁵⁶ függenek, ahonnan minden fény ered. A csarnok közepén van egy hely, ahol a csarnok lelke a felsőbb lélekkel egyesül, és innen lépnek magasabbra. A [csarnoknak] tizenkét nyílása van, ott állnak a jegyzők, akik az „elutasított” ügyeket lefelé harsogják: *erősen kiállta és így szóla: vágjátok ki a fát és vagdaljátok le az ágait* (Dán 4,11). A jegyzők jelentéseit szárnyas [angyalok] fogadják, és viszik a nap mennyezetére, ahonnan napkeltétől száll a hír, amíg eljut a kozmikus kígyóhoz, ahová az összes bolygó járul, mert ez a mennybolt közepe. A nap alatt álló és a kígyóhoz beosztott tiszték hallják és továbbadják a jelentéseket, de még a szellemek, démonok és a madarak is ezt teszik. A tiszték visszatérnek, és bezárják a nyílásokat, hogy a lelkek végre összefogózzanak, eggyé váljanak és felszálljanak. Itt [a negyedik csarnokban] dől el, hogy a halálos ágyán fekvő ember élni fog vagy meghal, és ez végső soron az „égi folyótól” függ. Ha életre ítélik, az engedélyt fentről is megadják, ha nem, fentről se jön beleegyezés. Boldog az, aki Ura közelébe lép, és onnan sértetlenül távozik. Az arcraborulás,⁵⁷ itt, [a negyedik csarnokban] kedvező ítéletet hozhat. Erről a csarnokról mondják: *hűséges Isten és nem család* (MTörv 32,4).

Az ötödik csarnok a ragyogó *villám* csarnoka, ahol a *villám* nevű lélek lakozik, aki ragyogásával megvilágítja a *lentieket*. Ez a lélek befogad, nyílik és csukódik, minden irányban fénylik és világít. Ebből a ragyogásból kiválik egy bíborszínű fénysugár, amely valójában a fehér, a fekete, a vörös és a zöld keveréke. A színek hímzéshez hasonlóan [kettesével] keverednek, fehér a vörössel, fekete a zölddel, fehér a feketével, amíg a végén vörös és zöld hímzett *állat* lesz belőlük. Az *állatnak* emberi ábrázata van, amely minden ábrázatot egyesít. A négy piederstálon álló állat a *lentieknél*⁵⁸ nagyobb méretű. Egyikük neve „egy kerék”, amely két [angyali lényt] tartalmaz, mert ahol az egyik látszik, ott egy másik világít. A kettő egymáshoz tapad, az egyik a másikon van. Közömben változtatják egymást, úgy látszik, mintha a négy égtáj felé néző négy fej egy testben lenne: *mintha egyik kerék a másik kerék közepében volna* (Ezé 1,16). Itt [a négy irány] éppúgy elválaszthatatlan, mint a *felső*⁵⁹ állatoknál, akik soha nem válnak szét. Az állat négy elválaszthatatlan, hímzéses színe a négy égtáj felé húz. Ezért úgy tűnik, mintha az állat egyszerre két irányban mozogna. A *villám* lelke két részből áll: az egyik a *villám* lelke, amelytől az említett állat és a fény származik, a másik, egy nála is fényesebb lélek, kinek a neve *izzó* lélek. Ebből két fény világít, amely négynek látszik, és a színük váltakozó, ez a *villogó pallos lángja* (Ter 3,24). Ezek a fények úgy villognak, mint a pallos, a *lenti [érdem]* csarnoka felett. A pallos a törvényszék hetven fénye felett villog. Innen tudjuk, hogy a bírák feje felett mindig kard lebeg, vagyis ez

a [hetven fény] *villogó pallosa*. A pallos pengéje a [hetven] fény bal oldala felől való, és olyan állatot eredményez, amely négy bizonytalan keréken áll, kettő jobbról, kettő balról. Mikor az állat lelke [élettel tölti a kerekeket], azok két tüzes szikrát köpnek. A szikrák, attól kezdve, hogy a csarnokból kilépnek, állandó változásban vannak. Néha férfiak, néha nők, néha lelkek, néha szent angyalok. Miért? Mert amikor az állatot először magához ölelte a [villám lelkét viselő] első állat, egyesülésükből örök életű szikra képződött, amely az előző két szikra után rohant. [E kettő] *férfi* benyomását kelti, de a küldetésük végrehajtása előtt kihunynak. De ekkor a parázs megrázza és felébreszti őket, az arcukba világít, ők pedig újjászületnek. Most, mintha *nők* lennének, és tovább rohannak. Küldetésük célja előtt újra kihunynak, de a szikra megrázza őket, és újjászületnek, mivel a szikra minden színnel rendelkezik, amelyek más színre változnak. A lélek, mint mondtuk, a másik lélekkel egyesül, és ezután egynek látszanak. Az elsőktől eltérően, amelyek egy magasabb lélekkel való egyesülés után [nyomtalanul] eggyé válnak, itt az „alkotó” lelkek az egyesülés után is megkülönböztethetők. Így is, hogy kettőnek látszanak, valójában egyek, és az alsó csarnokok lelkeivel szeretetteljes egységet alkotnak. Erről szól: *a te két emlőd olyan, mint két vadkecske, egy zergének kettős fia, amelyek a liliumok között legelnek* (Én 4,5). Mikor két lélek szeretettel egymásra talál, akkor a csarnok új nevet kap: a *szeretet* csarnoka.⁶⁰ Ez a csarnok szilárdan áll, de a titkok titkát kell megfejtenie annak, aki ide vágyik: *ott közlöm én szerelmimmet veled* (Én 7,13). És amikor a két lélek egyként világít, mindenfelé angyalok hadai kelnek útra, ezek és tízezrek sokasága. Közülük vannak, akik a mandragóra nevét viselik, mások a szőlőét, vagy a gránátalmát, és miután kijutnak a Vénuszhoz, örökre elválaszthatatlanok maradnak. Erről szól: *ha az ember minden házabeli marháját adná is e szeretetért, mégis megvetnék azt* (Én 8,7). Ekkor [az imádkozó] a földre borul, és kezeit kinyújtja Ura szeretete felé.

A hatodik csarnok. Itt lakik a karmazsin fonál lelke: *mint a karmazsin cérna a te ajkaid* (Én 4,3). A csarnok neve a *vágy*⁶¹ csarnoka. Itt lakik a *vágy* lelke, aki után vágyakoznak a lenti lelkek, hozzá igyekeznek, csókkal és szerelemmel. Ez a lélek hat lenti [csarnok lelkeivel] és hat fentiével egyesül, ennek megfelelően összesen tizenkét fényt bocsát ki. A tizenkét fény az *alsó* és a *felső* fénynek egyaránt örvend. A csarnok a *vágy*, a mindenki vágya. Aki felhossa ide [az alsó csarnokok lelkét], kiérdeklődik Urának jóakarátát. Mózeset ebbe a csarnokba hozta a szeretet. Mózeset csókjaival csókolta a szeretet. Ez Mózes csarnoka. Ez a szeretet lelke, az *egység* lelke, amely minden hová szeretetet visz. A tizenkét fény emelkedik és izzik. A fényből négy szent állat születik, akik a szeretet megnyilvánulásai, akiket nagy állatoknak neveznek, akik magukhoz veszik a kisebb állatokat: *apró állatok nagyokkal együtt* (Zsolt 104,25). A nagy állatok a négy égtáj felé ölelkeznek, mint a dióbél négy lebenye. A csarnokot úgy

⁵⁶ Az *Árich Ánpin szakálla*, arám. dikna.

⁵⁷ Az imához csarnokról csarnokra fokozottabb „testbeszéd” járul.

⁵⁸ Alacsonyabb csarnokokban.

⁵⁹ A hatodik csarnokban.

⁶⁰ A héb. áhává szónak a magyarban két jelentése van: *szerelem és szeretet*.

⁶¹ A *vágy* csarnoka, héb. *héichál há-rácon*, rácon: vágy, akarat.

is nevezik, hogy a diófaliget csarnoka: *lementem a diófa ligetbe* (Én 6,11). Miért oda? Mert a diófa liget a szerelem ligete, ahol a férfi és a nő egyesül. A négy nagy állatnak [a dióbélhez hasonlóan] összesen tizenkét része van, [mindegyik irányban] három-három. Az alsók már vele vannak, a lelkek már várnak, a fények is, mind együtt, hogy egyesüljenek. Ezután az egyesített lélek felszáll a fenti lélekhez, akinek neve *sámájim* [ég].⁶² Felszólítja őt, hogy egyesüljön vele. Mivel az alsóbb lelkeket már magában érzi, így szól: *csókoljon meg engem az ő szájával* (Én 1,2). Ekkor lélek lélekkel egyesül, nagy örömmel, és az ölelésből teljesség születik. Mivel a *vágy* lelke egyesül az *ég* lelkével, kettőjük tökélyében kigyúl a fény. Ez történik imádkozás közben, amikor az *igaz* ember vágya feljut erre a helyre, hogy szeretetet szeretethez kössön. Ekkor, a *vágy* lelkében felgyúlt csarnokok lelkei, és az *ég* nevű helyen lévő lelkek és csarnokok kiválasztanak egy megfelelő csarnokot és lelket, amelyhez kötődni szeretnének. Addig a hatodik csarnokban lévő szellem már egyesítette magában a többi lelket.

[Ég és csarnok] a következő módon egyesül: az *ég*, aki isteni szent lélek, kiválasztja a [hatodik csarnok] *vágy* nevű lelkét, megcsókolják egymást, és egyesülnek, ahogy Jákob tette. *És megcsókolá Jákob Ráheld* (Ter 29,11). Ábrahám, aki a *fenti jobb*, az említett csarnokot választja és annak lelkét, amelynek neve *szeretet*, hogy [az Irgalommal] egyesüljön: *ímé tudom, hogy szép ábrázatú asszony vagy* (Ter 12,11), mert az asszony szépsége a keble.⁶³ Izsák, aki *bal* [a Bátorság felől], az égi törvényszék csarnokát választja, az *érdem* lelkét, amelyből az égi ítélet jön, hogy egyek legyenek. A többi próféta két alsóbb csarnokot választott, két lelket, a *ragyogását* és a *fényességét*: *a te csipőd hajlásai* (Én 7,2), hogy velük egyé váljon. József a *cádik*, a Világ Oszlopa, a Zafirkő csarnokát választotta, a zafír zsámoly lelkét, a Király dicsősége miatt, mivel [azt írták, hogy] *zsámoly a lába alatt*.⁶⁴ Később, az „Oszlop” ennél többet akar, de ez a titkok titka, mert a hetedik csarnokot választja.

Láttuk, hogyan kapcsolódnak a fokozatok, hogyan egészítik ki egymást, mivel *az Úr az Isten* (1Kí 18,39). Boldog az, aki ebben és az Eljövendő Világban tudja, [hogyan kapcsolódnak a fokozatok], és hogyan kövesse Urát. Itt, [a *vágy*] csarnokában kijár a meghajlás, a térdreborulás, a kezek égné emelése, az arcra borulás az Isteni Akarat előtt, a Lelkek Lelkének, annak, aki fent a végtelenben van, akitől a fény és az áldás érkezik, hogy *lent* és *fent* minden tökéletes legyen, hogy minden arc ragyogjon. Ekkor visszavonják a bünte-

tést, és *fent* és *lent* minden vágy teljesül. Erről írták: *szolgám vagy, te Izrael, akiben én megdicsőülök* (Ésa 49,3) és *boldog nép az, amelynek így van dolga, boldog nép az, amelynek az Úr az ő Istene* (Zsolt 144,15).

A *hetedik csarnok*ban nincsenek formák. A titkok titkának elhúzott függőnye mögött minden rejtve van, úgy, hogy még a két kerub se látszik. A függőnyön túl van a frigszekrény fedele, a Szentek Szentjének képe. Ezért a csarnok neve a Szentek Szentje.⁶⁵ A Szentek Szentje hajlék az isteni szellem [lélek] számára. Ez mindennek az összessége, az égiek Eljövendő Világa. Mikor a lelkek egyesülnek, isteni szellem ébred, ez mindennek a lelke, amely a legrejtettebb helyre igyekszik, hogy onnan mindenről gondoskodjon, mindenkire fényt vessen és általa minden tökéletessé váljon, vagyis „gyertyát gyújt”. Mikor az isteni fényben minden beteljesül, és az isteni fény leszáll, ekkor válik a Szentek Szentje a mindennél rejtettebb hetedik csarnok részévé, amely nem más, mint a leszálló isteni fény. A hetedik csarnok megtelik fényvel, mint egy asszony, aki férjétől megtermékenyül. A csarnok tökéletes rejtettsége magába fogadja az isteni fényt.⁶⁶ Ez a hetedik csarnok titka. Ez az egyesülés

Aknay János műve

⁶² *Ég, héb. sámájim* (tiferet – Jákob) és nem tartozik a hét csarnokhoz; ez a zeir anpin aspektusa a csarnokok aspektusával szemben.

⁶³ Az ötödik csarnokot „Sára” csarnokának is nevezik, a női keblek a csarnok jelei.

⁶⁴ „Zsámoly”, az Élet Fáján *Jeszod* (Alap), amely nem a láb alatt van, hanem középen.

⁶⁵ A hetedik csarnok az „égi” Szentély legszentebb része, a Kodes há-Kodasim (Szentek Szentje).

⁶⁶ Hé. heará: megvilágítás, sugár, fény.

El Kazovszkij műve a Kolozsvár-gyűjteményből

színhelye. A hetedikben egyesül mind a hét, hogy mindegy legyen.

Boldog az, aki ilyen egységet létesít.⁶⁷ Azt szeretik *lent* és *fent*. A Szent, áldott legyen, ítél, de a cádik „felment”. Elképzelhető, hogy Urával szembeszáll? Igen, de csak akkor, ha „egyesít”, ha minden arc ragyog, és mindenütt teljesség és áldás van, mert akkor az ítélet „megsemmisül”, semmivé válik. Boldog ez az ember, ebben a világban és az Eljövendő Világban. Róla írták: *az igaznak pedig örökké való fundamentoma van* (Példa 10,25). És minden nap ezt hirdeti: *Te örülsz az Úrban, és dicsekedel Izrael Szentjében* (Ésa 41,16). Ehhez hasonló az oltári áldozat füstje, amelyből mindenki részesül, vagy a kohén⁶⁸ szándéka, a leviták éneke, amikor minden egyesül. Így emelkedik csarnok a csarnokba, lélek a lélekbe, amíg a megfelelő helyen egyesülnek. Így [fonódik egybe] testrészt a testrésszel, amíg egymást kiegészítik, eggyé válnak és egymás fényét élvezik.

Ekkor leszáll az isteni lélek, amely mindent megvilágít. A gyertyák teljes fényben ragyognak, és kigyúl az isteni fény, és mindegyik [csarnok] helyet kap a Szentek Szentjében, amely megtelik áldással, mint az a forrás, amelynek vize soha nem apad el. Mindegyik [csarnok] áldott, *fent* és *lent*.

A titkok titka az *akarát*,⁶⁹ amelyre nem derít fényt se értelem, se számítás, és örökre kifürkészhetetlen. Az *akarát* a tudás számára megismerhetetlen és megfoghatatlan,

de legbelül édes íze van. Minden egyetlen *akarát*, a *végtelességig*,⁷⁰ *fent* a magasban, *lent* a mélyben, kívül és belül. Az *akarát*, mielőtt [a fokozatok világa] beteljesedik, láthatatlan, de fénye ragyog és világít. Ez a rejtőzködő, édes és felfoghatatlan *akarát*. Boldog az, aki Urát követi, aki a magasban és a mélyben egyformán teljes. Erről szól: *vígadjon a te atyád, és a te anyád, és örvendezzen a te szülőd* (Példa 23,25).

Miután [a csarnokok] egyetlen [épületben] egyesültek, mindenre az *égi szellem* világított, és a fények teljességéből egyetlen, tökéletes gyertyaláng lett. Ennek fénye láthatatlan és felfoghatatlan, de a gondolat egyetlen *akarata* képes ezt megragadni. Erre csak a gondolat képes, pedig valójában nem tudja, mit ragad meg. Ha az édes *akarát* fénye kigyúl, minden jónak tűnik és világosnak. Erről szól: *boldog az a nép, amelynek így van dolga* (Zsolt 144,15), mert aki követi Urát, minden világ részese, szeretik őt, *fent* és *lent*, az imádsága nem hiábavaló. Ura előtt megtisztul, mint egy gyermek, aki mindenben teljesíti apja akarátát. [Ha] a teremtmények félik Őt, [az ember] bármit határoz, a Szent, áldott legyen, véghezviszi azt: *mihelyt valamit elgondolsz, sikerül az neked, és a te utaidon világosság fénylik* (Jób 22,28).

Arámi és héber nyelvből fordította és magyarázatokkal ellátta Uri Asaf.

A fordítás lelőhelye: Sefer HaZohar, Vilna Edition, (Szerk.: HaAlmana VeHaAhim Reem, Israel) 1924.

⁶⁷ Cádik, igaz ember, aki elhárítja az isteni ítéletet.

⁶⁸ Az áldozati munkát végző *kohén* (*pap*) szándéka; az imádsághoz éppúgy szándék szükséges.

⁶⁹ Isteni *akarát* (*vágy*) az Élet Fájának legfelsőbb titka; a Kabbala úgy nevezi, hogy „a jehidá fénye”.

⁷⁰ Végtelen: héb. *ein-szof*.

Az angyalok az iszlámban

Az angyaltan vagy *angelologia* a vallástörténet meglehetősen és paradox területe. Rendkívül szövevényes, aprólékosan részletezett, a hívő számára egyenesen nélkülözhetetlen „országolása” ugyanis leginkább a politeizmusból kinövő, ám azt tagadó nem-dualista, monoteista vallásokban, így alapvetően az ún. „Ábrahám-vallásokban” (judaizmus, kereszténység, iszlám) figyelhető meg. Nyomban a judaizmusban a különböző típusú angyalok lenyűgöző gazdagságát figyelhetjük meg, akiknek a tevékenysége az élet minden területét átszövi; a kereszténység számára a Szentháromság-tan tágra nyitotta a kaput az angyalok sokféle közvetítő szerepe előtt, amely különösen a népi hit számára lényegesen fontosabb lett, mint a világgal kevésbé törődő *deus absconditus*; az iszlámban maga a Próféta jelölte ki az angyalokban és a *dzsinnek*ben való hit széles ösvényét, hogy aztán a továbbiakban az angyalokban való szilárd hit és a velük kapcsolatos – időnként meglepő eredményekre vezető – elmélkedés a teológusok, a filozófusok, az iszlám misztikusai és a népi iszlám kedvenc területe legyen. A gazdagon tagolt angyalvilág különösen a „nagy próféták” következetesen monoteista óizraeli vallásában és a mohamedi iszlám mindenféle *isrákot* („társítást”) *kufinak*, „hitelenségnek” tekintő, még a kereszténységet is *tathlith*-szal, egy helyett három isten imádásával vádoló (I. Korán 4:171) szigorú monoteizmusában lepi meg a külső szemlélőt, hiszen mindkét vallást korábban kevésbé ismert egyedüli és kizárólagos Isten, Jahve és Allah uralta: ők már országolásuk kezdetén mint rendkívül aktív teremtetők jelennek meg, akik féltékenyen őrzik uralmuk kizárólagosságát és semmitől nem korlátozott hatalmukban és mindentudásukban a továbbiakban is részt vesznek a kozmosz és az emberek életében. Ezért az angyalok szerteburjánzó világának kialakulása és egyre táguló szerepe magyarázatot igényel. Noha egyik értelmezés sem tekinthető teljesen meggyőzőnek, legalább hármat érdemes megemlíteni – ezek persze nem zárják ki egymást, és csak egy-egy részproblémát magyaráznak meg. Az egyik (ez a genezisre vonatkozik) joggal utal arra, hogy az angyalok egy része korábbi istenalak lehetett, akik egy isten kiemelkedésével degradálódtak (kétségtelenül erről van szó „Allah lányai”, al-Lát, al-Manát és al-‘Uzzá esetében, akik korábban önálló, s tisztes múlttal bíró istennők voltak, l. Simon 1987:349–51 kommentárját a híres „sátáni versekhez”). Egy másik magyarázat az isteni transzcendenciával érvel (ez a funkciót érinti): az isteni és az emberi világ között (legalábbis a judaizmusban és az iszlámban) elvileg áthághatatlan távolság feszül (ezekben nincsen egyház és nincsen papság, mint közvetítő intézmények), az Isten tehát maga választotta (és tőle teremtett, neki feltétlen engedelmességgel tartozó) közvetítőket, „küldötteket” (ez az angyal jelentése és legfontosabb funkciója) bíz meg különböző feladatokkal; így az ő fensége és megközelíthetlensége nem csorbul. Egy harmadik magyarázat (ez már a kérdés velejéig hatol) a monista vallások talán legérzékenyebb pontját érinti: ez pedig a rossz problémája és a vele szorosan összefüggő *theodicea*, vagyis az isteni igazságosság kérdése (l. Kolakowski 1992:18–79; Simon 2001:1–46). Hogyan magyarázható a világban található és egyre gyarapodó gonosz, amikor mindent az egyedülvaló Isten teremtett, és hogyan fér meg a korlátokat nem ismerő rossz grasszálása a *theodiceával*? A következetesen dualista vallásokban (a gnosztikus áramlatok egy részében és alapvetően a manicheizmusban) a jó/fény princípiuma mellett, ill. azzal szemben találjuk a nem teremtett, kezdet nélküli rossz/sötétség princípiumát, amely a kozmikus küzdelem megindulása után a gonosz elvét képviseli a világban. Itt a jó és a rossz eredete, helye és jövője egyértelmű. A következetesen monista vallásokban, amelyekben a mindenható Isten teremti a világot („és látá, hogy az jó...”), a *theodicea* problémája az isteni „üdvterv” botránya, amelyet a túlvilági képzetek inkább ellepleznek, semmint orvosolnának. Mindenesetre ezekben a vallásokban az isteni baklövés valamelyes ellensúlyozására szolgálnak Jób történetétől kezdve a rossz angyalok (Sátán stb.), akik a továbbiakban megtehetők a gonoszság, a bűn, a kevélység, a paráznaság és a halál okozóinak, s ezáltal mentesítik Jahvét stb. ezektől az „apróságoktól”. Figyelemre méltó az angyalok (továbbá az iszlámban a *dzsinnek*) hierarchizálására való törekvés, ami mutatja, hogy az égi szférában is gyanús volt a demokrácia elve, s a természet arisztokratikus berendezkedését vették alapul. Tudjuk, az angyalok szigorú – háromszor három csoportra osztott – hierarchiáját a Pál tanítványának tartott (I. ApCsel 17,34), valójában az 5. sz. végén működött – az újplatonizmust a keresztény tanokkal ötvöző –, s a továbbiakban óriási hatást gyakorló Dionysius Areopagita dolgozta ki *De celesti hierarchia* c. művében (főleg Pál

Efezusiakhoz írt leveléből merítve, I. 1,21; 3,10; 6,12): a felsőbb hierarchiába tartoznak a *szerafim*, a *keroubim* és a *thronoi* („trónusok”), a köztes hierarchiába a *küriotész* („uralom”), a *hagia dünamisz* („szent erény/hatalom”), és a *hagia exouszia* („szent hatalom”), s az alsó vagy utolsó hierarchiába az *angelosz*, az *arkhangelosz* és a *theoeidész arkhón* („istenformájú fejedelem”) (I. *De celesti hierarchia* VII. 1, VIII. 1, IX. 1). Minél feljebb van valaki a hierarchiában, annál közelebb van az Istenhez (a szeráfok és a kerubok nem is tesznek mást, csak őt szolgálják), s minél lejjebb, annál közelebb áll az emberhez, s annál több alantas feladatot kell végeznie (az iszlámban „gyakorló” angyalként természetesen csak a két alsó „küldött” jelenik meg). Valóban, az angyalok seregét a *közteség* és a (hegeli terminussal élve) *másértvalóság* jellemzi (a *Korán*ban általában Allah és az ember között szerepelnek: 2:98, 161, 177, 285; 3:87; 4:136): kifejezett formájukban Isten teremtményei, akik egy jól képzett robothoz hasonlóan csak azt teszik, amit Uruk parancsol nekik, ám funkcióik szerint az emberi világhoz kötődnek, s *raison d'être*-jüket a velük kapcsolatos teendők adják. Az emberi világgal való érintkezés kínálja számukra időnkint a nagy kihívást, s a *csábítás* révén történő bukásuk már-már emberivé egyéniesíti a bukott angyalokat (gondoljunk a *bené Elóhim*-ra, „Isten fiaira”, akiket az emberek lányai szépségükkel elcsábítottak [Ter 6,1–4] vagy a *Korán*ban [2:102] Hárút és Márút történetére, akik ugyancsak nem tudtak ellenállni a női csábításnak).

Az angyalok (az Urukhoz engedelmesek és a lázadók), ill. az emberek szoros kapcsolatának alaptörténete a *Korán*ban a 2:29–34, amely az antropogónia és a kozmogónia

fontos összefüggéseit mutatja föl: „(30) (Emlékezz arra), amikor Urad így szólt az angyalokhoz: 'Egy helyettest fogok rendelni a földre', akkor (azok) azt mondták: 'Vajon olyasvalakit rendelsz oda, aki romlást okoz és vért ont, holott mi a te dicsőségedet zengjük, és a szentségedet magasztaljuk?' (Az Úr pedig így) szólt: 'Én tudom, amit ti nem tudtok.' (31) És megtanította Ádámnak az összes nevet. Aztán megmutatta az angyaloknak (a dolgokat) és azt mondta: 'Közöljétek velem ezeknek a neveit, ha igazat mondtok!' (32) (Azok így) feleltek: 'Dicsőség néked! Mi nem tudunk mást, csak amit te tanítottál nekünk. Te vagy (mindenek) tudója, a bölcs.' (33) (Ő pedig) azt mondta: 'Ó Ádám, közöld velünk a neveket!' Miután közölte velük a neveket, (az Úr) így szólott: 'Vajon nem mondtam nektek, hogy tudom az ég és a föld rejtett titkait? Én tudom azt, amit kinyilvánítottok, és azt, amit elrejtetek.' (34) És (emlékezz arra), amikor így szóltunk az angyalokhoz: 'Boruljatok le Ádám előtt!' És ők mindannyian leborultak, kivéve *Ibliszt*. Ő megtagadta azt és fennhéjázóan viselkedett, (mivel) a hitetlenekhez tartozott.' Ennek – az ember helyét a teremtésben kijelölő – a kinyilatkoztatásnak az alap gondolata az, hogy a világ az ember számára teremtett (Allah az embert valóban a kozmosz különböző részeinek a megteremtése után hozta létre), noha előtte az angyalok lakták azt mint értelemmel bíró lények. Valóban a nagy, racionalista (*mu'tazilita*) *Korán*-kommentátor, az-Zamakhshari (1075–1144) lenyűgöző *al-Kassáf*-jában (1856, I:67) az ember mintegy „felváltja”, „követi” (ezt jelen-tené itt a *khalifa*) az angyalokat a földön, vagyis ő lesz az angyalok „utódja”. Allah megokolja – miután korábban ő hozta „helyzetbe” Ádámot –, miért helyezi az embert az angyalok fölé: ő tudja ugyanis a *neveket*, ami természetesen a tárgyak stb. fölötti *uralmat* jelenti. Ennek révén alkalmas az ember a földi életre, amire az angyalok nem alkalmasak. Vagyis az ember és a föld össze van kötve. Ez azt is jelenti, hogy a föld egyáltalán nem „siralomvölgy”, s a paradicsomból való kiűzetés az embert egyáltalán nem bélyegzi meg, vagyis a *Korán* antropológiája mélyesen különbözik a kereszténység „eredendő bün-

Matusz Péter műve

nel” fertezett emberképétől, s ez csapódik le az Ádám-történetben (1. 2:35–39; 7:19–25; 20:115–122). Ádám, miután vét Ura meghagyása ellen, kiűzetik a Paradicsomból (2:36), ám megbánja tettét (7:36), mire „Allah megenyhül iránta” (2:37). A történet lezárásaképpen megfogalmazódik a szakrális világtörténet ritmusa, s az ember és Isten kapcsolata: a következőkben Allah időről időre útmutatást küld az embereknek (ez a szeriális profétatan); akik követik, azoknak „nem kell félniük”, akik viszont „hálátlanok és jelelnet hazugságnak nyilvánítják, azoknak tűz lesz az osztályrészük” (2:38sq). A történet tanulságai világosak: 1. az ember, noha Allah teremtménye, hajlamos a Sátán csábítását követni és bűnt elkövetni; 2. mivel azonban az ember Allah teremtménye, képes a rossz és a jó megkülönböztetésére, s képes megbánni és jóvátenni a bűnt; 3. Allah a megbánás után megbocsát, mégpedig ő maga, minden közvetítő nélkül; 4. mindebből értelemszerűen következik, hogy az iszlámban nincsen „eredendő bűn”, vagyis az emberiség nincs megterhelve kifizethetetlen adóssággal (l. az előbbiekhöz Simon 2001:36), s a földi lét élésre érdemes.

A *Korán* anglyaltana komoly múltra visszatekintő, tiszteletre méltó hagyományokat folytat, amelyben a zsidó és a keresztény örökség mellett itt-ott a mezopotámiai és az iráni hagyományok is fölfedezhetők (l. *inter alia* Eichler 1928; D. B. Macdonald, art. *Malá'ika* in: *EI*, v.V. 189–192; Murata 1987:324–344; G. Gobillot 2007:51–3; Simon, *IKL* 46sq). Már maga az elnevezés, a *malak* (t. sz. *malá'ika*), amely 88-szor fordul elő a *Korán*ban, régi észak-nyugati sémi eredetre megy vissza (ugariti, arám, héber: *mal'ak* „küldött”, „angyal”). Maguk az arab lexikográfusok – szokásuk szerint – arab eredetű tételeznek fel (*m. l. k* = „birtokolni”, „uralni” vagy *'l. k* = „elküldeni”), ám a szó (l. Jeffery 1938: 269sq) valójában az (arámiból és héberből kölcsönzött) etióp *mal'ak* (t. sz. *malá'eket*) átvétele, ami ott (és az arabban is) a görög *angelosz* („küldött” és ebből: „angyal”) megfelelője. A szó már Mohamed fellépése előtt is ismeretes volt az arabban. Jelezni kell, hogy a *Korán*ban csak „angyal” értelemben fordul elő. Az angyalokban való hit az iszlám fő előírásai közé tartozik, ami a *Korán*ban többször is megfogalmazódik: „A jámborság az, ha valaki hisz Allahban, a Végső Napban, az angyalokban, az írásban és a profétákban” (2:177, v. ö. 2:285). Ez a hitvallás alapja, ami aztán Abú Éanifa (c.699–767) *Fiqh Akbar*jában részletes megfogalmazást nyert (l. Wensinck 1932:102–247): „Hiszek Allahban, angyalaiban, írásaiban, küldötteiben, a Végítélet Napjában, a halál utáni Feltámadásban, Allah elrendelésében – a jóban és a rosszban egyaránt, az Ítéletben, a Mérlegben, a Paradicsomban és a Pokol tüzében – mindez igazság.” A *Korán* a politeizmus elleni harcban nyomatékosan hangsúlyozza, hogy az angyalok nem Allah „fűgyermekai”, tehát nem isteni lények, hanem „(csupán) tisztelettel övezett szolgálók!”, akik az ő „parancsa szerint cselekszenek” és „reszketnek előtte a félelemtől, s ha azt mondja valaki közülük: 'Én isten vagyok mellette' – akkor a gyehehnával fizetünk neki” (21:26–29, cf. 37:149sq; 43:19). Elsődleges feladataik (ezek nyilván Dionysius Areopagita „legfelső hierarchiája” muszlim megfelelői) Allah „udvartartásaként” az, hogy „éjjel-nappal fáradhatatlanul magasztalják őt” (21:20), ők viszik Allah trónját, miközben „dicsőségét zengik” (40:7). Az angyalok nagyobb részének teendői a szakrális történelem különböző feladatainak az ellátása. Ezek közé tartoznak azok, akiket Allah „egyesével, hármassával, négyesével” meneszt valamilyen feladattal (35:1). Ez utóbbiak közé tartozik a kinyilatkoztatás közvetítése a kiválasztott profétáknak (az iszlámban Gábiel lesz – ám csak a medinai korszaktól –, aki leviszi Mohamednek Allah üzenetét (2:97), l. Simon 1987:401sq és a 74. szúra kommentárját, uo. 379); közéjük tartoznak az emberek védőangyalai, akik jobbról és balról (50:17sq), vagy előtte és mögötte állnak (13:11); ők azok, akik a hívők mellett állnak a bajban (66:4), így pl. a hitetlenek elleni háború (8:9: a badri csatában ezer, a 3:124-ben háromezer angyal segíti a muszlim sereget; 3:125: ötezer angyal zúdult elsöprő rohammal a muszlimok ellenségeire – a kommentátorok szerint – „vállukra lógó sárga turbánnal”, „hátasállataik sörényét és farkát borító fehér gyapjúval”, „fekete-fehér pettyes lovakkal”, l. Simon 1987:97); ők jegyzik föl a tetteket az Utolsó Ítélethez (82:10–12; 50:17sq; 43:80; 6:61).

Néhány angyal, sajátos feladatai révén, kiemelkedik a többiek közül, ezeknek nevük is van. Közöttük kétségkívül a legjelentősebb Gábiel (*Dzsibríl*, de *Dzsabrá'il* alakban is), akinek a neve háromszor fordul elő a *Korán*ban (2:97sq és 66:4). Noha a 2:97 szerint „ő az, aki lehozta Allah beleegyezésével (a *Koránt*)”, tudjuk, hogy ez csak a medinai korszak kezdetétől lett így (a muszlim kommentátorok szerint természetesen a korábbi üzeneteket is ő közvetíti, l. már a 96. szúra esetében Simon 1987:401sq). Gábiel égi üzenetek küldöttként megjelenik már az Ószövetségben Dánielnél (8,15sq, 9,2sq), az Újtestamentumban pedig Lukácsnál (1. 19,26). A mandeusoknál ezért állandó neve: *s'li'èa* („küldött”). A későbbi muszlim hagyományban Gábiel az, aki Mohamed – valástörténetileg rendkívül fontos – „égi utazását” (*mi'rádzs*) előkészíti és bejárja vele a

hét égboltot. A *szirában* (a Próféta legendás „életrajzában”) és a prófétai hagyományban igen plasztikusan kiszínezett történet a 17. szúra (*al-iszrá'* = „az égi utazás”) enyhén szólva lakonikus 1. versét próbálja tartalommal megtölteni („Dicsőség annak, aki éjszaka utazást tett az ő szolgájával a Szent Mecsetből az igen távoli mecsetbe, amelynek megáldottuk a környékét, hogy mutassunk néki a jeleinkből.”, l. hozzá Simon 1987: 253–7). Az *ascensio* legkorábbi verziója föltehetően (a 612-ben született) Anasz ibn Málíkra (a Próféta szolgájára, aki már a badri csatában is jelen volt) megy vissza, s egy igazi prófétai „beavatással” kezdődik: „Amikor a Próféta elhivatott (*nubbi'a*), történt, hogy a Ka'ba mellett aludt, s körülötte aludtak (számosan) a Quraysból, s ekkor két angyal, Gábriel és Mikáel jött el hozzá. 'Melyikkel kapcsolatban is kaptunk parancsot?' – kérdezték. 'Ezek főnökével kapcsolatban' – mondták. Aztán eltávoztak és visszatértek az ellenkező irányból, s már hárman voltak. (Mohamedet pedig) alva találták. Hátára fordították akkor, és fölhasították a gyomrát. Aztán vizet hoztak a Zemzem (kútból) és kimosták a gyomrából, ami kétség, bálványimádás, tudatlanság (*dzsáhiliyya*) és tévelygés csak volt benne. Aztán fölemelkedtek vele a legalsó égbolthoz.” (ezután végigjárja Mohamed Gábriel kíséretében a hét égboltot, amelyekben találkozik Ádámtól kezdve Ábrahámmal, majd az Úrtól sugallatot kap az istentiszteletről vonatkozólag, l. İbari, *Annales*, I:1158sq, *Tafszír*, XV:3sq; v. ö. Ibn Isz'áq/Ibn Hisám, *asz-Szíra an-nabawíyya* 1955, I:403sq). A 2:98 Gábriellel együtt említi *Miká'íl* (Miká'íl = „ki olyan, mint Isten?”), aki a későbbi (népi) hagyományban ölt határozott alakot: ő lesz a természeti erők és a táplálék öre, aki „a megáradt tenger” (52:6) fölött áll a hetedik égben. Mellettük a négy szárnyú, óriás termetű Iszráfil (neve a Szeráfimból származik) ugyan a *Koránban* nem, de a népi iszlám szerepel (a kommentátorok egy része szerint a 36:51 rá utalnak): ő fújja meg Jeruzsálem szent szirtjein a trombitát a Végítélet bevezetésekképpen. A *Koránban* szerepel „a Halál angyala” (32:11), akit a kutatás a zsidó legenda *mal'ak ha-mójtá*val azonosít, s akit a muszlim hagyomány *'Izrá'íl*nak nevez. A Végítélet bevezetése úgy zajlik, hogy „megfúvatik a trombita (*'úr*) és a sírokból az Urukhoz sietnek” (36:51, v. ö. 78:18). Egy vers azonban két trombitarianásról szól: „És megfúvatik a trombita és – mintha villám sújtotta volna – elalél az, aki az egekben és a földön van... Aztán újra megfúvatik, és íme, ők felállva (körül)néznek.” (39:68). Hogy mi zajlik a kettő között, azt nem tudjuk (több versben, talán ezért is, csak egy „kiáltás” [*'ayèa*] harsan föl a végső idők bevezetésekképpen, l. 36:49, 53, v. ö. 11:67; 36:29). A *Korán* említi még két angyalt név nélkül (a hagyomány ezeket nevezi majd *Munkarnak* és *Nakírnak*, akik a hitetleneket a sírjukban kihallgatják, s mivel nem tudják a jó válaszokat, az előbbieket „orcájukat és hátukat ütlegelik, mondván: 'ízleljétek meg a Pokol tüzének kínját’”, 8:50, v. ö. 47–27). Szó esik a Pokol strázsáinak rendelt 19 angyalról (74:30sq), akiknek a feje *Málík* (43:77), akit a muszlim hagyomány igen hallgatag angyalnak ábrázol (a kárhozottak könyörgésére, hogy inkább végezzen velük az Úr, a válasza csak ezer év múlva hallatszik).

A *Korán* gazdag angyaltana kellően megalapozta a későbbiekben a hívők képzeletvilágát a tudós elmékedésektől a szűfizmussal és a népi iszlám fantáziadús legendás elképzeléseikig. Gazdag terepet kínált a gondolkodás számára az angyalok, emberek és az állatok különbsége. Egy gyakran idézett próféta mondás (*'adálth*) szerint „Allah az angyalokat értelemből teremtette érzékiség nélkül, az állatokat az utóbbiból értelem nélkül, az embereket pedig értelemből és érzékiségből. Ekképpen, amikor egy ember értelmesebb, akkor jobb, mint egy angyal; ám ha az utóbbi vesz erőt értelmén, akkor rosszabb, mint egy állat.” *'Azíz ad-Dín Naszafí* (megh. 1282), Ibn 'Arabí perzsa követője *al-Inszán al-kámil* c. művében így kommentálja ezt: „Az angyalok létezése a világossághoz kötődik, míg az állatoké a sötétséghez. Mindketten csak egy világhoz tartoznak, míg az ember kettőhöz” (l. Murata 340). *Dzsálál ad-Dín Rúmí* (1207–1273), a legnagyobb perzsa misztikus költő a *Fí-hí má fí-hí* c. munkájában így fejezi ki az ember köztességét az angyal és az állat között: „Az ember helyzete hasonlatos az angyal szárnyához, amit egy számár farkához kötöttek, s ekképpen előfordulhat, hogy a számár az angyal sugárzásától (*partaw*) és jelenlététől maga is angyal lesz” (1982:107). Az ember, mondja, értelme (*'aql*) révén egyenemű (*dzsinsz*) az angyalokkal (uo. 106, v. ö. *Mathnawí-yi Ma'naví*, 3. *daftar*, 4054. sor), ugyanakkor az (önző) *ego*, a *nafsz* révén a sátánnal egyivású (*Mathnawí* 4053. sor). Egy, 'Á'isának, a Próféta feleségének tulajdonított *'adálth* szerint az angyalok fényből, a *dzsinnek* tűzből, az ember pedig agyagból lett teremtve. „A Tisztaság Testvéreinek” (*Ikhwán a'-'Ēafá'*) híres ökológiai meséjében („Az állatok és az emberek pere a dzsinnek királya előtt”, l. Simon 2010:177sq) a *dzsinnek* királya megkérdezi a *dzsinnek* bölcsét: „Miért van az, hogy a szem nem érzékeli az angyalokat és a lelkeket?” „Azért” – hangzott a válasz, „mert azok szellemi, áttetsző fényszubsztanciák. Nincs se színük, se testi formájuk, ezért a testi érzékszer-

vek, mint a szaglás, az ízlelés és a tapintás, nem tudják megragadni őket. Csak nagy ritkán láthatják és hallhatják őket a szellemileg nagyon finom tekintetek és fülek, mint a prófétáké és a küldötteké. Velük történhet meg az, hogy lelkük tisztasága miatt, s azért mert magukhoz tértek a figyelmetlenség álmából, fölébredtek a tudatlanság szendregéséből, maguk mögött hagyták a bűnök sötéttségét, s lelkük fölébredt és hasonlósá vált az angyalokéhoz: látják őket, hallják szavukat, s tőlük kapják az ihletet és a híradásokat, s továbbítják azokat fajtájuk tagjainak az emberek között használatos különböző nyelveken.”

Korábban utaltunk Dionysius Areopagita kilenc osztályra osztott angyal-hierarchiájára; a klasszikus iszlámban a természetbúvárok, a szúfik és a filozófusok próbálták időnként rendet teremteni az angyalok burjánzó seregében. Így pl. Ibn Színá (Avicenna: 980k-1037), az iszlám világában a legnagyobbra becsült muszlim filozófus írt egy külön értekezést az angyalokról, amelyben kísérletet tesz annak bizonyítására, hogy az angyalok – az iszlámban tételezett – hierarchiája megfelel az értelem fokozatainak, amelyeket a filozófusok állítottak föl. Az intelligibilis létezés tíz értelme tíz angyalfajtának felelne meg – ezek között a legelső Gábiel, ami az aktív értelem (*al-c aql al-fa^{cc}ál*) megfelelője. Ő és a parancsa alatt álló angyalok közvetítik az értelem számára a megismerendő formákat. Vagyis semmit nem lehet megismerni az angyalok közvetítése nélkül. Aki bölcsességre törekszik, annak a lenti világ sötét felhőitől kell megtisztítania magát, s így juthat el az aktív értelemhez, ami is saját lényé rejtett központjában lakozik (H. Corbin a muszlim, különösen a kései perzsa filozófia jeles ezoterikus bűvara szerint Ibn Szína tanításának ez a vonulata nem folytatódott Nyugaton, s ez vezetett a tudás szekularizációjához és a vallás lehanyaglásához, l. Corbin 1960:62, 77, 10–110, v. ö. Murata 328sq). Más munkájában (*Éudúd* 89) háromféle angyalt különböztet meg: egyeseknek értelmük, másoknak lelkük, megint másoknak testük van (l. Goichon, *Lexique* 383sq). Zakariyyá’ ibn Muè al-Qazwíní (c. 1203–83), a jeles kozmográfus és geográfus a *Korán*, a prófétai hagyomány és a kései tudós vélekedések alapján készített egy alapos muszlim angelológiát, amelyben a 14 angyalfajta bemutatása föntről lefelé halad (Qazwíní 68–78):

1. A Trón hordozói (*èamalát al-cars*), akiket a *Korán* 40:7 említ („Azok / az angyalok/, akik a trónust viszik és akik körülveszik őt, Uruk dicsőségét zengik és hisznek benne.”). Ezek sas, bika, oroszlán és ember alakban jelennek meg. Rájuk utal a 4:172 versben „az (Allahhoz) közelálló angyalok” utalás is. A Feltámadás Napján a 69:14–17 szerint négy további angyal csatlakozik hozzájuk: „azon a napon beteljesedik a bekövetkező (Óra). És kettéhasad az ég s törekeny lesz azon a napon, s az angyalok az (ég) szélein lesznek és fölöttük nyolcan hordozzák az Urad trónusát azon a napon.”
2. A Szellem (*ar-rùè al-amin*). A 79:38 vers szerint néki külön rangja van, s az összes többi angyal képvisel egy másik rangot: „azon a napon, amikor a Szellem és az angyalok sorbanállnak...” Az ő feladata a szférák (*aflák*), a csillagok (*kawákib*) és a szublunáris teremtmények (ásványok, növények és állatok) kormányzása, vagyis az egek és a föld ügyeinek igazgatása. Egyes vélemények szerint az összes többi angyalt ő irányítja, s egyfajta Teremtő Princípiumnak felelne meg.
3. Iszráfil. Ő az, aki eljuttatja a parancsokat, s behelyezi a lelket (*náfikh al-arwáè*) a testbe. ^cA’isa kérdésére (aki jelezte, hogy Gábielt és Míká’ilt ismeri, de Iszráfilt nem) Ka^b al-Aèbár, a 638-ban áttért jemeni zsidó, a zsidó-muszlim hagyományok legkorábbi tekintélye úgy jellemezte őt, hogy

Orosz István műve

az egyik szárnya eltorlaszolja (*szadda*) Keletet, a másik Nyugatot, a harmadikkal leereszkedik az égből a földre, a negyedikkel pedig elfátyolozza magát (*iltamatha*); két lába a hetedik föld alatt van, míg a feje eléri a Trónus pilléreit. Amikor Allah valami utasítást akar küldeni szolgálóihoz, akkor a Toll leírja azt a Táblán, ami Iszráfil két szeme között van, s ő továbbítja azt Míká'ílnak.

4. Gábríel (*Dzsibríl al-amín*, egyéb nevei: „a Szentség lelke”, „a legnagyobb törvény (*námúsz*)”, „az angyalok pávjája”). Egyes hagyományok szerint a Próféta őt látta volna két látomás során az 53:4–18 vízióiban (valójában ekkor még gyaníthatóan maga Allah jelent volna meg Mohamednek, l. Simon 1987:348).
5. Míká'íl (l. *Korán* 2:98). Ő látja el a testet táplálékkal és a lelket tudással. A „megáradt tenger” fölött áll (v. ö. 52:6) a hetedik égben; ha kinyitná a száját, az egek úgy férnének el abban, mint egy mustármag az óceánban. Ha letekintene az egek és a föld népére, azok elégnének a fényétől. Egy *èadith* szerint: „minden prófétának két *wazíra* van az egek lakóiból, kettő a föld népéből; az én két *wazírom* az egekből: Gábríel és Míká'íl.” Amikor Istráfil megfújja a trombitát, akkor Gábríel a jobbján, Míká'íl a balján áll majd.
6. ^éIzrá'íl: a halál angyala.
7. A kerubok (*al-karrúbiyyún*): ők azok, akik csak Allahra figyelnek, szépségét szemlélik, s „éjjel-nappal fáradhatatlanul magasztalják őt” (21:20).
8. A hét ég angyalai (*malá'ika szab^c szamawát*). Ibn ^éAbbász (a Próféta nagybátyjának a fia, vagyis Mohamed unokatestvére, aki 619-ben született, tehát 13 éves volt unokabátyja halálakor és 687/8-ban halt meg; ő lett az egyik legkorábbi, nagytekintélyű *Korán*-tudós, amit számos mellékneve [„a tudás tengere” stb.] bizonyít) felsorolja az angyalok neveit és alakját: (a Holddal kezdődően) marha, Iszmácíl; sas, Míkhá'íl; keselyű, Éá'idyá'íl; ló, Éaléá'íl; húrí. Kalká'íl; égi ifjak (*ghilmán*), Szamkhá'íl; ember, Rúfá'íl.
9. Az őrző angyalok (*al-èqfaöa*). A 82:11sq szerint: „tisztelretméltók, akik (mindent) felírnak, és tudják, hogy mit tesznek”. Két ilyen angyal rendeltetett minden emberhez.
10. A kíséző angyalok (l. 13:11), akik áldást hoznak az emberekre és beszámolnak tetteikről.
11. Nakír és Munkar. Ők kérdezik ki a halottakat a sírjukban.
12. Az „utazók” (*szayyàèún*). Fölkeresik azokat az összejeveteleket, amelyekben elhangzik Allah neve.
13. Hárút és Márút (l. 2:102). L. a továbbiakban.
14. A létező dolgok felügyeletével megbízott angyalok, akik rendet tartanak és elhárítják a romlást.

Az iszlám misztikusok (különösen a perzsák) érthető módon nem kevés figyelmet fordítottak a lélek *hodosz anójának* előkészítése során az angyalok szerepének. Ennek során a szó szerinti értelmezés gyakran átadja helyét a metaforikus interpretálásnak, s az angyalok a lélek egy-egy képességét szimbolizálják. A spirituális és az anyagi világ szoros kapcsolatban áll egymással, ami a makrokozmosz és a mikrokozmosz antik megfelelését viszi tovább.

A nagy murciai Ibn al-^éArabí (1165-1240) kedvenc tanítványa Èadr ad-Dín al-Qúnawí (megh. 1274) a *Korán* 7:54 (ez megkülönbözteti a „teremtést” és a parancsot”) alapján a lelkek (*arwàè*) és a testek (*adszszám*) világairól beszél: az előbbi a nem-látható, rejtett létezés (*ghayb*), az égi birodalom (*malakút*) világa, a másik az érzékekkel észlelhető (*saháda*) lenti világ. Ennek megfelelően rendezi el az angyalok világát: 1. Kerubok, akiknek nincs közük a lenti világhoz (ezeknek két csoportja van: a) az „elragadtatottak” (*muhayyamún*; b) „a hatalmasság népe” [*ahl-i dzsabarút*], akik az istenség „kamarásai”. Irányítójuk a Legnagyobb Szellem, a nagy arkangyal, aki irányítja az égi tanácsot [*al-mala' al-^élál*]: ő másfelől az Első Értelem); 2. az angyalok másik csoportja igazgatja a testi világot; ezeknek is két csoportja van: a) a felső királyság lakóiként egyesek az égi szférákat uralják; b) mások az alsóbb királyság lakóiként a testi dolgokat pásztorolják. Az ember al-Qúnawí szerint az „Úrság finom lényege” (*laifá-i rubúbiyyat*), amely tökéletes lényként mindkét világot egyesíti. Isten és közte nincs semmi, ugyanakkor ő közvetít a többi teremtmény és Isten között. Érdekes gondolata az, hogy föltételez a lelkek világa és a testi világ között egy köztes világot, amelyet a képmások (*mithál*) vagy a képzelet (*khayál*) világának nevez. Az ember álmában vagy fantáziájában erre a világra emlékszik vissza, s az eszkatológiai látomások is ezt idézik (l. hozzá: Murata 330–2).

Rövid áttekintésünk befejezésekként utalunk a korábban kétszer említett Hárút és Márút angyalok néhány tanulságára. A 2:120 versben említett történetük (l. hozzá: Simon 1987:32sq) számos – véglegesen alig megválaszolható – problémát vet föl (nevük kétség kívüli iráni eredete, ám az avesztai párhuzam tartalmi különbözősége, a szláv Hénoch-könyv megmagyarázhatatlan hatása, a *Midras Abkir* történetének hasonlósága stb.), ám számunkra itt a történet kicsengése az érdekes. A *Korán* szűkszavú utalásából annyi derül ki, hogy a két angyal a Salamon uralmát kétségessé tevő démonokhoz tartozott, akik a földre kerülve megtanították az embereknek a varázslás művészetét. A kommentárirodalomból megtudhatjuk azonban a történet hátterét: Ádám és Éva Paradicsomból való kiűzésekor az angyalok kárörvendően kifejezték az Istennek véleményüket az emberről, akit szerintük méltatlanul helyezett az Isten föléjük. Az utóbbi próbának veti őket alá, annak, hogy vajon ők mit tennének hasonló körülmények között. A két kiválasztott angyal, Hárút és Márút lemennek a földre, azzal az isteni meghagyással, hogy nem szabad ölni, paráználkodni, bort inni és bálványt imádni. A földön természetesen egy gyönyörű nő (különböző nevei: Anáhid, Bídúkht, Zuhra, a zsidó hagyományban: Na'ama – csupa beszélő név) elcsábítja őket, mire a tilalmak zömét elkövetik. Bukásuk után választhatnak az örök pokolbeli büntetés és a földi kárhozat között. Ők az utóbbit választják. Az embernek óhatatlanul eszébe jut egy híres vándortéma Barszisziszáról, a szentéletű remetéről, akit semmiféle kísértés nem tudott bűnre csábítani. Ám egy gonosz démon arra kényszerítette, hogy mindenképpen választania kell három rossz között. Ezek: a részegség, a paráználkodás és az emberölés. A szentéletű remete persze a legkisebb rosszat, a részegséget választotta. Ám részegségében paráználkodott, majd bűnös tette társát megölte. Hárút és Márút történetének nem tulajdoníthatunk más tanulságot, mint azt, hogy míg az égi birodalomban, ahol nincs változás, s a kerubok és a szeráfok örökké Isten dicsőségét zengik, ott természetesen nincsenek különböző csábításokból fakadó vétkek és nincsen büntetés. A föld ennek ellentéte: az idő és az örökké változó, ráadásul kiszámíthatatlan földi lét mindent ellentétére fordít, s az ember, a teremtés koronája, lépten-nyomon csalódást okoz az Istennek és angyalainak. Ugyanakkor kiderül, hogy valójában a földön érdemes élni, a földi lét számtalan csábításának egyik-másik angyal sem tud ellentállni, és szívesebben nemzenek utódokat a földi nővel, mintsem hogy Isten dicsőségét zengenék örökkön örökké.

Bibliográfia (az utalások feloldása)

- Corbin, H., *Avicenna and the Visionary Recital*, transl. by W. Trask (London, Routledge and Kegan Paul, 1960).
- Denys L'Aréopagite, *La hiérarchie céleste*, bevezetés: R. Roques, görög szöveg: G. Heil, komm. francia ford. M. de Gondillac. Sources chrétiennes 58 (Paris, Cerf, 1958).
- Eichler, P. A. *Die Dschimm, Teufel und Engel im Koran* (Leipzig, 1928).
- Encyclopaedia of Islam*. New Edition (Leiden, E. J. Brill, 1960–2003).
- Gobillot, G. art. *Anges*, in: M. Ali Amir-Moezzi (dir.), *Dictionnaire du Coran* (Paris, R. Laffont, 2007), 51–3.
- Goichon, M., *Lexique de la langue philosophique d'Ibn Síná* (Paris, Desclée de Brouwer, 1938).
- Jeffery, *The Foreign Vocabulary of the Quran* (Baroda, Oriental Institute, 1938).
- Kolakowski, L., *Ha nincsen isten...*, ford. Pásztor P. (Budapest, Európa, 1992).
- Korán* = L. Simon 1987.
- Murata, S., „The Angels”, in: S. Hossein Nasr (ed.), *Islamic Spirituality, I. Foundations* (New York, Crossroad, 1987), 324–344.
- Qazwíni, al., ^{cc}*Adzsá'ib al-makhlúqát wa-ghará'ib al-mawdzsúdát* (Bairút, Dár Ibn Khaldún, é. n.)
- Rúmi, Dzsálál ad-Dín, *Fi-hi má fi-hi*, ed. Badi^{cc} az-zamán Furúzánfar (Tehrán, Amír-i Kabír, 1982).
- Simon R. 1987 = *Korán. A Korán világa* (Budapest, Helikon).
- Simon R. 2001 = „A bűn forrásvidéke. Megjegyzések a judaizmus, a kereszténység és az iszlám bűnelfogásához.” In: Tallár F. (szerk.), *A kereszténység és az európai tradíció* (Budapest, Osiris), 1–46.
- Simon R. 2010 = *A Tisztaság Testvérei. Az állatok és az emberek pere a dzsinnek királya előtt. Arab ökológiai mese a 10. századból* (Budapest, Corvina).
- Wensinck, A. J., *The Muslim Creed. Its Genesis, and Historical Development* (Cambridge, CUP, 1932).
- Zamakhshari, *The Quran with Commentary of the Imam al-Zamakhshari, entitled „The Kashsháf^{cc}an Haqáiq al-Tanzíl”*, ed. by Nassau Lee et alii (Calcutta, 1856–8).